

INTERNATIONAL
SCIENCE REVIEWS

№3 (2) 2021

Social Sciences series

www.aiu.kz

ISSN: 2707-4962

International Science Reviews

Social Sciences series

Published since 2020

No. 3 (2) / 2021

Nur-Sultan

EDITOR-IN-CHIEF:

Doctor of Historical Sciences, Professor
Shaikhutdinov M.Y.

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

Doctor of Jurisprudence, Professor
Amandykova S.K.

EDITORIAL BOARD:

Irsaliyev S. A.	- Candidate of Agricultural Sciences, President AIU, (Kazakhstan)
Sarsenbay N. A.	- Candidate of Economic Sciences, (Kazakhstan)
Somzhurek B.Zh.	- Candidate of Historical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Amandykova S.K.	- Doctor of Jurisprudence, Professor (Kazakhstan)
Kazhyken M. Z.	- Doctor of Economic Sciences, (Kazakhstan)
Toxanova A.N.	- Doctor of Economic Sciences, (Kazakhstan)
Akhmadiyeva Zh.K.	- Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professor (Kazakhstan)
Laumulin M. T.	- Doctor of Political Sciences, (Kazakhstan)
Orlova O.S.	- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia)
Jacek Zaleśny	- Doctor of Jurisprudence, Professor (Poland)
Francisco Javier Diaz Revorio	- Dr. hab., Professor (Spain)
László Károly Marác	- PhD (The Netherlands)
Verbitskiy A.A.	- Doctor of Pedagogy, Academician of the Russian Academy of Education (Russia)

Editorial address: 8, Kabanbay Batyr avenue, of.316, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010000
Tel.: (7172) 24-18-52 (ext. 316)
E-mail: social-sciences@aiu.kz

International Science Reviews

Social Sciences series

Owner: Astana International University

Periodicity: quarterly

Circulation: 500 copies

«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series
2021 №3

МАЗМҰНЫ

Секция
ҚҰҚЫҚ

КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

Тхабисимова Л.А., Арзуманова С.М.

ЖЕРГІЛІКТІ МАҢЫЗДЫ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУГЕ ХАЛЫҚТЫҢ ҚАТЫСУ
НЫСАНДАРЫН ЖЕТІЛДІРУ10

Валяровский Ф.И.

РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫНЫҢ КОНСТИТУЦИЯСЫ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҚҰҚЫҚ: ӨЗАРА БЫҚПАЛДАСУДЫҢ САЯСИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ
АСПЕКТІЛЕРІ.....15

Отузян Д.А.

РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАР МЕН
ЖЕРГІЛІКТІ БАСҚАРУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ӨЗАРА ҚЫЗМЕТІНІҢ НЕГІЗГІ
БАҒЫТТАРЫ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ.....21

МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ТАРИХЫ

Арутюнян Р.Э

РЕВОЛЮЦИЯҒА ДЕЙІНГІ РОССИЯДА ЗЕЙНЕТАҚЫ
ҚАМТАМАСЫЗДЫҚТЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖӘНЕ ДАМУЫ.....29

ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ

Акименко М.А.

ЖАСТАРДЫ ИНТЕРНЕТ АРҚЫЛЫ ТРАНСҰЛТТЫҚ ҚЫЛМЫСТЫҚ
ТОПТАРҒА РЕКРУТИНГ ЖАСАУДЫҢ МӘСЕЛЕСІ.....35

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

Бабошина Е.В.

РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫНЫҢ ЯДРОЛЫҚ ЭНЕРГИЯ САЛАСЫНДАҒЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ.....40

ЖАС ІЗДЕНУШІЛЕР

Жәлілханова Ы.Ш.

АЗАМАТТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖҮЙЕСІНДЕ МЕДИЦИНАЛЫҚ
ҚЫЗМЕТТЕР КӨРСЕТУ ЖӨНІНДЕГІ
МІНДЕТТЕМЕЛЕР.....48

Абдраманова М.Р.

МЕМЛЕКЕТТІК БЮДЖЕТТІҢ АШЫҚТЫҒЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ
ШЕТЕЛ МЕМЛЕКЕТТЕРІНІҢ ТӘЖІРИБЕСІ.....55

Сабитова Т.А.

ӨЗГЕ ДЕ ҚЫЛЫМЫСТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЫҚПАЛ ЕТУ ШАРАСЫ РЕТІНДЕ
КЕҢЕЙТІЛГЕН МҮЛІКТІ ТӘРКІЛЕУДІҢ ПЕРСПЕКТИВАСЫ.....63

Кенжесейтов Д.С.

КҮШТЕП ТОНАУ МЕН ҚАРАҚШЫЛЫҚТЫ АЖЫРАТУДЫҢ КЕЙБІР
МӘСЕЛЕЛЕРІ БОЙЫНША.....72

Д.А.Исмаилова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҚАЗІРГІ БАҚ ТІЛІНДЕГІ ҚҰНДЫЛЫҚТАР
ЖҮЙЕСІ76

**«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series No 3**

СОДЕРЖАНИЕ

**Секция
ПРАВО**

КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО

Тхабисимова Л.А., Арзуманова С.М.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФОРМ УЧАСТИЯ НАСЕЛЕНИЯ В РЕШЕНИИ ВОПРОСОВ МЕСТНОГО ЗНАЧЕНИЯ.....10

Валяровский Ф.И.

КОНСТИТУЦИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО: ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ.....15

Отузян Д.А.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ И ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ.....21

ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА

Арутюнян Р.Э

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В ДОРЕВОЛЮЦИОННОЙ РОССИИ.....29

УГОЛОВНОЕ ПРАВО

Акименко М.А.

К ПРОБЛЕМЕ РЕКРУТИРОВАНИЯ МОЛОДЕЖИ ЧЕРЕЗ ИНТЕРНЕТ В ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЕ ПРЕСТУПНЫЕ ГРУППИРОВКИ.....35

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

Бабошина Е.В.

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВОВОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ В СФЕРЕ ЯДЕРНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ.....40

МОЛОДЫЕ УЧЕНЫЕ

Жәлілханова Ы.Ш.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ПО ОКАЗАНИЮ МЕДИЦИНСКИХ УСЛУГ В СИСТЕМЕ
ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫХ ОТНОШЕНИЙ.....48

Абдраманова М.Р.

ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ ГОСУДАРСТВ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРОЗРАЧНОСТИ
ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА.....55

Сабитова Т.А.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАСШИРЕННОЙ КОНФИСКАЦИИ КАК ИНОЙ МЕРЫ
УГОЛОВНО-ПРАВОВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ.....63

Кенжесейтов Д.С.

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ РАЗГРАНИЧЕНИЯ НАСИЛЬСТВЕННОГО
ГРАБЕЖА И РАЗБОЯ.....72

Д.А.Исмаилова

СИСТЕМА ЦЕННОСТЕЙ В ЯЗЫКЕ СОВРЕМЕННЫХ СРЕДСТВАХ
МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....76

**«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series No 3**

**CONTENT
Section
LAW**

CONSTITUTIONAL LAW

Thabisimova L.A., Arzumanova S.M.

IMPROVING THE FORMS OF POPULATION PARTICIPATION IN SOLVING
ISSUES OF LOCAL IMPORTANCE.....10

Valyarovskiy F.I.

THE CONSTITUTION OF THE RUSSIAN FEDERATION AND
INTERNATIONAL LAW: POLITICAL AND LEGAL ASPECTS OF THE
INTERACTION.....15

Otuzyan D.A.

CURRENT TRENDS IN INTERACTION BETWEEN PUBLIC AUTHORITIES
OF THE CONSTITUENT ENTITIES OF THE RUSSIAN FEDERATION AND
LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES AND THE POPULATION.....21

HISTORY OF STATE AND LAW

Harutyunyan R.E.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF PENSION PROVISION IN PRE-
REVOLUTIONARY RUSSIA.....29

CRIMINAL LAW

Akimenko M.A.

TO THE PROBLEM, YOUNG PEOPLE ARE RECRUITED VIA THE INTERNET
INTO TRANSNATIONAL CRIMINAL GROUPS.....35

INTERNATIONAL LAW

Baboshina E.V.

INTERNATIONAL LEGAL COOPERATION OF THE RUSSIAN FEDERATION
IN THE SPHERE OF NUCLEAR ENERGY.....40

YOUNG RESEARCHES

Zhalilkhanova Y.Sh.

OBLIGATIONS TO PROVIDE MEDICAL SERVICES IN THE SYSTEM OF CIVIL LAW RELATIONS.....48

Abdramanova M.R.

THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN ENSURING TRANSPARENCY OF THE STATE BUDGET.....55

Sabitova T.A.

PROSPECTS FOR EXPANDED CONFISCATION AS ANOTHER MEASURE OF CRIMINAL LEGAL IMPACT.....63

Kenzheseitov D.S.

ON SOME ISSUES OF DISTINGUISHING BETWEEN VIOLENT ROBBERY AND ROBBERY.....72

D.A.Ismailova

THE SYSTEM OF VALUES IN THE LANGUAGE OF THE MODERN MASS MEDIA OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN_.....76

IMPROVING THE FORMS OF POPULATION PARTICIPATION IN SOLVING ISSUES OF LOCAL IMPORTANCE

L.A. Thabisimova¹, S.M. Arzumanova²

¹Doctor of Law, Professor of the department of constitutional and municipal law of the Law Institute of the «Pyatigorsk state University»
thabisimovala@mail.ru

²postgraduate student of the department of constitutional and municipal law of the Law Institute of the «Pyatigorsk state University»

Annotation. The article discusses the question of the form of the exercise of democracy in Russia. Particular attention is devoted to the need to reform the legislation on public hearings. The author touches upon the issues of the significance of this institution, identifies key problems and proposes a set of interrelated measures to improve the institution of public hearings. The urgency of this problem is dictated by the growing importance of the institution of public hearings in Russia.

Keywords: public hearings and discussions, democracy, the right to citizens' participation in the implementation of local self-government, popular initiative, the procedure for holding public hearings, local government, civil society, legislative regulation of the institution of public hearings, a democratic state, advisory institutions of municipal democracy.

Civic participation in modern science is seen as one of the significant principles of governance in a democratic society.

The problem of developing and improving the institutions of direct democracy is actualized by changes in legislation and the role of these institutions in a dynamically developing democratic society. More and more, it is not the nominal participation of the people in governing the state that is gaining importance, but real participation along with the competent authorities.

Professor S.A. Avakyan defines direct democracy as a set of constitutional and legal institutions through which the people express their will, they themselves exercise state power and the power of local self-government [1, c. 462].

Currently, all the institutions of direct democracy listed in the Federal Law of October 6, 2003 No. 131-FZ «On the General Principles of Organization of Local Self-Government in the Russian Federation» are represented by two types: imperative and advisory. The criterion for dividing is the obligatory acceptance of the people's will by the relevant state body or local self-government body.

The essence of the imperative form is expressed in the mandatory implementation of the power will of the people of a particular municipality, while the consultative form of democracy is carried out on the basis of taking into account the opinion of the population, which can be used as the basis for decisions taken by state bodies or local self-government bodies [2, c. 7].

The law identifies such forms of civic participation as a referendum, elections, recall of deputies and elected officials, polls (consultative referendum), popular discussions, public hearings, people's legislative initiative, meetings, gatherings of citizens at the place of residence.

Speaking about the consultative institutions of municipal democracy, it is worth dwelling in detail on such an institution as public hearings. This institution of direct democracy is a kind of dialogue between a public authority and the population. Its application allows local authorities to reveal the opinion of the population on key issues, such as the draft charter of the municipality, the draft local budget and draft plans and programs for the development of the municipality, etc. [3, c. 47].

Emphasizing the importance of the institution of public hearings for the formation of a full-fledged civil society, it should be noted that the significant practice of using this institution has identified a significant number of problems for theorists today that require detailed study and analysis and, as a result, require the development of recommendations aimed at solving them.

The institution of public hearings in the Russian Federation is regulated by Art. 28 of the Law «On General Principles of Organization of Local Self-Government», which defines the list of mandatory public hearings. Local governments are empowered to mandate public hearings on certain issues.

The legislator also empowered the population of the municipality to initiate public hearings. Public hearings and discussions are also mentioned in Art. 5.1 of the Urban Development Code. The Law «On the Foundations of Public Control» also contains provisions on public hearings and discussions.

Having studied the legal regulation of these issues, it should be stated that the procedures for public hearings and discussions are described in an extremely framework. This contributes to a noticeable dispersion of the rules established for these procedures in different municipalities, and as a result, a large number of unresolved disputes over local territories [4, C. 95].

The Council for the Development of Civil Society and Human Rights under the President of the Russian Federation analyzed the complaints of citizens and municipal deputies on frequent widespread procedural violations. Such violations were recorded, such as the provision of documentation in an incomplete volume; lack of verification of the required documents by the participants; the filling of most of the seats in the hearing

room by unknown people or local officials; denial of admission to hearings of critical active residents; inconsistency of the final conclusion with the real content of the speeches, etc. These violations contribute to the generation of a fair distrust of the authorities on the part of the population, which only increases social tension. Practice knows many such examples of civil confrontation: in 2018–2019 these are Yekaterinburg, Vologda, Sevastopol, Tyumen, Shies, protests against renovation in Moscow.

Systematic disregard for the opinions of local residents, especially on issues related to negative impact on the environment, generates fair mistrust and increases social tension.

In our opinion, the institution of public hearings needs to be reformed, since there are many gaps in the legislation that make it possible to interpret the procedure for holding public hearings in different ways.

It seems necessary to highlight the main and typical problems of public hearings and discussions. Basically, these are issues related to the absence of legal grounds for refusing to appoint public hearings initiated by citizens and criteria for the legality of such a refusal; related to the composition and number of participants in public hearings, which is not regulated by law; lack of wide coverage of the audience interested in solving a specific issue in the media, including on digital platforms; procedural violations.

However, the most important issue, in our opinion, is the non-binding nature of the decisions that were made as a result of public hearings and the issue of transparency in summing up the results of public hearings, since public hearings are not forms of exercising power by the population, but only provide an opportunity for citizens to participate in the discussion of draft decisions. ... The result of citizen participation is the determination of the results of public hearings in the form of recommendations that represent the opinion of the majority of participants in public hearings.

This method of summing up the results of the public hearings that took place seems to be controversial, since in this case the opinions of a certain part of the participants in the public hearings are not taken into account. In addition, the revealed significant violations of the very procedure of public hearings and discussions are not grounds for invalidating them. Hence, there is no responsibility for ignoring the views of the public expressed at hearings and discussions, which makes them an obvious formality.

Taking into account the above problems, it would be advisable to implement a set of the following interrelated measures:

1. Detailed consolidation in the legislation of the procedure for organizing and holding public hearings, which will avoid different interpretations of the implementation of the procedure for these events.

2. It is necessary to improve the rules for scheduling public hearings and filing applications, as well as determining the composition of participants in the hearings.

3. Legislatively consolidate the results of public hearings when local self-government bodies adopt municipal normative legal acts on issues of local importance.

4. To regulate the use of video recording and webcasting devices from the moment of the opening of the hall of public hearings, which will ensure the transparency of the procedure.

The complex of the above measures will improve the status and improve the procedure for holding public hearings. This will give public hearings and discussions not a formal character, but will allow the population to fully exercise their right to participate in solving key issues within their municipality.

Thus, many significant issues that directly determine the effectiveness of public hearings require improvements in the legal regulation of this institution and close attention of the organizers of public hearings. This will make it possible to turn public hearings into an effective mechanism for dialogue between local self-government bodies and the population.

List of references

1. Avakyan SA Constitutional law of Russia. Training course: study guide: in 2 volumes. T. 1. / S.A. Avakyan. - 5th ed., Rev. and add. - Moscow: Norma: INFRA-M, 2017.S. 461-463.
2. Avakyan S.A. Democracy as a set of institutions of direct and representative democracy: problems of efficiency // Russian State Science. 2014. No. 2. P.4-13.
3. Galoyan AR Public hearings in municipalities // Bulletin of the Amur State University. Series: Humanities. 2018. No. 82, pp. 46–50.
4. Zakharov IV On the essence of public hearings and public discussions // Municipality: economics and management. 2019. No. 2 (27). S. 91-98.
5. Uvarov A.A. The effectiveness of democracy in relation to the forms of direct expression of the will of citizens // Constitutional and municipal law. 2018.No. 3. P. 32.
6. Гончаров В.В. Проблемы и перспективы закрепления и реализации форм прямой демократии в российском законодательстве // Вестник Полоцкого государственного университета. 2020. № 13.С. 104.
7. Овчинников И.И., Писарев А.Н. Муниципальное право // Учебник и практикум / Москва. 2020.
8. Makarenko L.A. Forms of direct democracy in the implementation of local self-government by the population / Scientific trends: Jurisprudence Collection of scientific papers based on the materials of the XIII international scientific conference. - 2018. - pp. 24-30.

9. Kim K.R. Institutions of direct democracy within the framework of local self-government // Modern Science. 2020. No. 5-3. S. 303-309.
10. Naruto S.V., Shugrina E.S. Municipal democracy: from theory to practice // Moscow State University of Law. O.E. Kutafina. Moscow. 2020. Ser. Constitutional law of the Russian Federation.
11. Shugrina E.S. Municipal democracy: development trends in the materials of law enforcement practice // Law enforcement. 2019. Vol. 3. No. 3. P. 108-124.

ЖЕРГІЛІКТІ МАҢЫЗДЫ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУГЕ ХАЛЫҚТЫҢ ҚАТЫСУ НЫСАНДАРЫН ЖЕТІЛДІРУ

Түйін. Мақалада Ресейде демократияны жүзеге асыру нысаны туралы мәселе қарастырылады. Қоғамдық тыңдаулар туралы заңнаманы реформалау қажеттілігіне ерекше назар аударылады. Автор бұл институттың маңыздылығы туралы сұрақтар қойып, негізгі проблемаларды анықтайды және қоғамдық тыңдаулар институтын жетілдіру бойынша өзара байланысты шаралар кешенін ұсынады. Бұл мәселенің өзектілігі Ресейдегі қоғамдық тыңдаулар институтының маңыздылығының артуымен байланысты.

Кілт сөздер: қоғамдық тыңдаулар мен талқылаулар, демократия, азаматтардың жергілікті өзін-өзі басқаруды жүзеге асыруға қатысу құқығы, халықтық бастама, қоғамдық тыңдауларды өткізу тәртібі, жергілікті мемлекеттік басқару, азаматтық қоғам, қоғамдық тыңдау институтын заңнамалық реттеу, демократиялық мемлекет, муниципалдық демократияның кеңесші институттары.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФОРМ УЧАСТИЯ НАСЕЛЕНИЯ В РЕШЕНИИ ВОПРОСОВ МЕСТНОГО ЗНАЧЕНИЯ

Аннотация. В статье рассматривается вопрос о форме осуществления демократии в России. Особое внимание уделяется необходимости реформирования законодательства о публичных слушаниях. Автор затрагивает вопросы значимости этого института, выявляет ключевые проблемы и предлагает комплекс взаимосвязанных мер по совершенствованию института общественных слушаний. Актуальность этой проблемы продиктована растущим значением института общественных слушаний в России.

Ключевые слова: общественные слушания и дискуссии, демократия, право на участие граждан в реализации местного самоуправления, народная инициатива, порядок проведения общественных слушаний, местное самоуправление, гражданское общество, законодательное регулирование института общественных слушаний, демократическое государство, консультативные институты муниципальной демократии.

THE CONSTITUTION OF THE RUSSIAN FEDERATION AND INTERNATIONAL LAW: POLITICAL AND LEGAL ASPECTS OF THE INTERACTION

Valyarovskiy F.I.

PhD, Associate Professor
of the Department of International Law, Justice
and Law Enforcement of the Law Institute of Pyatigorsk State University
e-mail: docent125@yandex.ru

Abstract. The article is devoted to solving the urgent problem of the negative impact of international norms and institutions on the political and legal system of Russia. The article analyzes a complex of problems related to the mutual existence of the Constitution of the Russian Federation and the norms of modern international law. Special meaning is given to research in this area by the amendments made to the text of the Basic law, which largely shifted the emphasis in the previously existing model of interaction between international and domestic law.

Keywords: Constitution, international law, generally recognized principles and norms of international law, international treaties, foreign policy of the state.

In the new millennium, state-organized human communities have faced several problems and challenges that pose a direct threat to the stability of their political and legal systems and, in fact, call into question the very idea of a national sovereign State and an international interstate system as a set of equal political and legal systems. These threats and challenges include, among other things, the active, not always positive, and often very aggressive influence on the political and legal systems of states, including the Russian Federation, from various international structures, and sometimes individual countries. At the same time, modern international law, which has been experiencing an obvious systemic crisis in recent decades, often becomes the main instrument of this influence.

Humanity lacks an international system capable of solving vital problems and effectively countering the challenges of the era of global peace. Global challenges and threats against the background of the collapse of the bipolar world and the destruction of the former system of international relations have called into question the institutional and conceptual foundations of the world order based on international law created by the UN and actualized the problems of the correlation of international and domestic law. It would not be an exaggeration to say that modern humanity is faced with the urgent need to form a new world order that meets modern conditions. As a result, the role of such important instruments of social regulation as the state and law increases qualitatively.

In these conditions, it is necessary to form fundamentally new mechanisms for managing social processes, both at the national and international level. The problem of improving the system of international governance is becoming one of the most important global problems. Of relevance is the development of such algorithms for international

communication and the formation of the state's foreign policy, which will ensure the steady progressive development of its political, social, and legal systems without negative external influence.

The legal system of the Russian Federation is undergoing qualitative changes under the influence of powerful integration processes and the growing interdependence of states. These processes make the interaction between Russian and international law much more intense.

Intensive processes of interaction between domestic and international law dictate the need to define its principles and forms that would ensure a reasonable combination of national and international interests, while considering the need of the State to preserve its own identity, including the foundations of the constitutional system, the specifics of the implementation of state sovereignty, the organization of the state structure and the construction of the legal system.

At the same time, the cooperation of States based on the norms of international law presupposes the existence of a solid domestic legal framework for interaction. For this reason, the most attention is paid to the provisions of the Basic Law of the State. And this is understandable, since it is in the Constitution that the state's approaches to international cooperation are concentrated, it is the Constitution that is the element of the rule of law that can effectively regulate the activities of the authorities in international relations.

In this regard, a new version of article 79 of the Constitution seems very relevant and timely, according to which "Decisions of interstate bodies adopted on the basis of the provisions of international treaties of the Russian Federation in their interpretation contrary to the Constitution of the Russian Federation are not subject to execution in the Russian Federation." This formulation puts new emphasis on the question of the relationship between international law and the national law of the Russian Federation, which undoubtedly requires a detailed scientific analysis of this problem.

It is impossible to ignore the new article 791, which establishes that "the Russian Federation takes measures to maintain and strengthen international peace and security, ensure peaceful coexistence of States and peoples, and prevent interference in the internal affairs of the State." The above constitutional formula establishes at the political level the commitment of the Russian Federation to the policy of peace and cooperation, its respect for the universally recognized principles and norms of international law. It would not be an exaggeration to say that this article in a concentrated form contains the basic principles of the foreign policy of the Russian state.

At the same time, it should be noted that the amendments made to the Constitution did not affect the provisions of part 4 of Article 15. Thus, the general principle of the primacy of international law, contrary to popular opinion, remained unchanged.

However, the question of the correlation between the norms of international law and the provisions of the Constitution itself cannot be solved as unambiguously. It seems that the problem arises here because of the different interpretation of the rule established by part 4 of article 15: "If an international treaty of the Russian Federation establishes rules other than those provided for by law, then the rules of the international treaty apply."

At the same time, there can be only two solutions to this problem, which are diametrically opposed to each other: either we recognize the primacy of the Constitution, which an international treaty must comply with, or we agree that the norms of international law are legally superior to constitutional provisions and the Constitution must obey the treaty.

In accordance with the point of view established in the domestic scientific literature, modern foreign constitutional practice does not know cases of the assertion of the primacy of international law over constitutional law [1. p. 40; 7. p. 35]. According to I. I. Lukashuk, the judicial practice of foreign states gives grounds for the conclusion that in case of a conflict of constitutional and international norms, preference is given to the former [3. p. 239].

M. A. Pshenichnov notes that "Recognition of the priority of international law over the Constitution means nothing more than a restriction of the operation of the Constitution, and hence the restriction of the right of the state to exercise legislative, executive, administrative and judicial power within its own territory. In other words, there is a restriction of state sovereignty, interference in domestic affairs" [8. p. 55]. We should note right away that the given point of view seems to us too straightforward and does not consider a few factors. First, let us recall that there are two types of international legal obligations: obligations arising from treaties and obligations based on jus cogens norms.

Let us consider the question of the relationship between the Constitution and the first type of international legal obligations. In accordance with the provisions of part 2 of Article 125, the Constitutional Court resolves cases on compliance with the Constitution of the Russian Federation only international treaties of the Russian Federation that have not entered into force. In other words, a treaty that contradicts the Constitution simply cannot enter into force. Consequently, it can be concluded that the provisions of the Constitution take precedence over international obligations arising from treaties. However, does this conclusion mean that the Constitution takes precedence over all norms of international law?

O. I. Tiunov rightly notes that the Constitution of the Russian Federation speaks only about the supremacy of the application of the rules of international treaties. However, there is reason to believe that the universally recognized principles and norms of international law have the same supremacy in the event of a conflict with the rule of law [9. p. 273].

Frequent mention of the term "universally recognized principles and norms of international law" on the pages of this article requires clarification of its normative and doctrinal content. At the same time, no international legal or domestic normative act of this concept is disclosed [2. pp. 89-90]. The doctrine also does not give a clear answer to the question of what should be understood by "universally recognized principles and norms of international law".

Thus, S. V. Chernichenko reveals the concept of "principles of international law" through the category of "generally recognized norms of international law". In his opinion, "the principles of international law are generally recognized norms of international law of the most general nature." Considering the term "generally recognized norms of international law", he emphasizes that "generally recognized norms are considered such because almost all members of the interstate community, directly or indirectly, have agreed to consider them binding for themselves. They (norms) form a kind of framework of international law. Generally recognized is, for example, a norm providing for the inviolability of the person of a diplomatic representative, or a norm that enshrines freedom of navigation on the high seas. Such norms can be reproduced, confirmed and specified in bilateral and multilateral international treaties, but this does not detract from their importance as universally recognized" [10. pp. 9-13].

I. I. Lukashuk, reveals the concept of "universally recognized principles and norms of international law", through the term "universal norms". In his opinion, such norms should be understood as "norms of general international law binding on all its subjects. The existence of such norms, as well as their importance, are emphasized in universal international acts. In such acts and in national legislation, they are usually referred to as generally recognized norms of international law" [4. p. 136].

A similar point of view is shared by the team of authors of the textbook "International Law" edited by Y. M. Kolosov and E. S. Krivchikova, who does not use the term "universally recognized principles and norms of international law", but speak of "universal norms" that "regulate the relations of all subjects of international law and constitute general international law", as well as "basic principles of international law", which are understood as "concentrated and generalized universally recognized norms of behavior of subjects of international relations on the most important issues of international life" [6. pp. 41-48].

G. V. Ignatenko and O. I. Tiunov in their reflections also start from the "universal norm of international law", which is understood as a norm "regulating relations whose object is of universal interest and recognized by the overwhelming majority or all States". They endow the principles of international law with the following characteristics: principles are the most important, fundamental norms of international law, which are the normative basis of the entire international legal system; principles of international law are the most general norms; principles are universally recognized norms binding on all States; principles are imperative norms with the highest legal force; principles have a

universal scope, determine the content and methods of cooperation between states in various fields; principles of international law are mutually dependent, have a complex character [5. pp. 93-95].

Thus, it is possible to distinguish two main characteristics of generally recognized principles and norms of international law - their universal character and general obligation, i.e., in fact, the highest legal force in relation to other norms of international law. Consequently, it is possible to say with a high degree of argumentation that the concept of "generally recognized principles and norms of international law" should be understood as imperative norms of jus cogens.

As is known, the norms of jus cogens directly affect the content of the basic laws of states, determine it [2. p. 91]. In the modern conditions of democratization and humanization of international and domestic public relations, it is impossible to imagine a constitution that would ignore or trample on universally recognized principles and norms of international law. For example, it would proclaim an aggressive foreign policy, or disrespect for the rights and freedoms of the individual.

In accordance with part 1 of Article 17 of the Constitution, "Human and civil rights and freedoms are recognized and guaranteed in the Russian Federation in accordance with the generally recognized principles and norms of international law and in accordance with this Constitution." The above provision of the Basic Law of the Russian Federation, firstly, establishes the priority of universally recognized principles and norms, and, secondly, enshrines one of such principles – the principle of universal respect for human rights and freedoms.

Thus, it seems possible to conclude that the international obligations of the Russian Federation arising from the generally recognized principles and norms of international law have priority over the Constitution, the norms of which, in turn, are priority over the obligations arising from international treaties. At the same time, it is important to note that international treaties themselves can be considered valid only if they do not contradict generally recognized principles and norms.

It seems that such a hierarchical scheme fully reflects the political and legal realities of the modern world.

References

1. Butkevich V.G. Correlation of domestic and international law. - Kiev, 1981 - p. 40.
2. Lukashuk I.I. International law in the courts of States. - St. Petersburg, 1993. - p. 239.
3. Lukashuk I. I. Norms of international law. - M.: Spark, 1997. - P. 136.
4. International law: Textbook. / Edited by G. V. Ignatenko, O. I. Tiunov. - M.: Norm-Infra-M, 1999. - pp. 93-95.
5. International Law: Textbook. / Edited by Y. M. Kolosov, E. S. Krivchikova. - M.: International Relations, 2001. - pp. 41-48.

6. Mullerson R. A. The Constitution of the USSR and the issues of the correlation of international and national law. - M., 1980.
7. Pshenichnov M. A. The Constitution of Russia and international law: problems of harmonization. - Nizhny Novgorod, 2002. - p. 55.
8. Tiunov O. I. Influence of international treaties and international legal customs on national legislation. // State and Law. - 2009. - No. 3. - p. 273.
9. Chernichenko S. V. Norms and principles of international law. - M.: Scientific Book, 1998. - p. 9-13.

РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫНЫҢ КОНСТИТУЦИЯСЫ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ: ӨЗАРА ЫҚПАЛДАСУДЫҢ САЯСИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Түйін. Мақалада халықаралық нормалар мен институттардың Ресейдің саяси-құқықтық жүйесіне теріс әсер етуінің өзекті мәселесі қарастырылған. Мақалада Ресей Федерациясының Конституциясы мен қазіргі халықаралық құқық нормаларының өзара ықпалдасуының өзекті мәселелер кешені талданады. Негізгі заң мәтініне енгізілген түзетулер халықаралық және ішкі құқықтың бұрын қолданылып келген өзара іс-қимыл моделіндегі екпінді айтарлықтай өзгерткені зерттелген. Сонымен қатар, осы саладағы зерттеулер талданған.

Кілт сөздер: Конституция, халықаралық құқық, халықаралық құқықтың жалпы танылған қағидалары мен нормалары, халықаралық шарттар, мемлекеттің сыртқы саясаты.

КОНСТИТУЦИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО: ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Аннотация. Статья посвящена решению актуальной проблемы негативного влияния международных норм и институтов на политико-правовую систему России. В статье анализируется комплекс проблем, связанных с взаимным бытием Конституции Российской Федерации и норм современного международного права. Особый смысл исследованиям в указанной сфере придают поправки, внесенные в текст Основного закона, которые во многом сместили акценты в существовавшей ранее модели взаимодействия международного и внутригосударственного права.

Ключевые слова: Конституция, международное право, общепризнанные принципы и нормы международного права, международные договоры, внешняя политика государства.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ И ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Отузян Д.А.

аспирант кафедры конституционного и
муниципального права Юридического института ФБГОУ ВО «Пятигорский
государственный университет»
otuzyan@mail.ru

Научный руководитель: Тхабисимова Л.А.

профессор, доктор юридических наук, заведующий кафедрой конституционного и
муниципального права Юридического института ФБГОУ ВО «Пятигорский
государственный университет»

Аннотация. Анализируются вопросы и основные направления взаимодействия органов государственной власти Российской Федерации и местного самоуправления, а также некоторые вопросы при учреждении института старост сельских населенных пунктов. Основное внимание уделяется анализу форматов взаимодействия населения с органами власти в рамках осуществления процедур непосредственной демократии: в ходе проведения собраний (сходов) граждан, в рамках территориального общественного самоуправления.

Ключевые слова: органы государственной власти, сходы граждан; органы местного самоуправления, публичная власть, территориальное общественное самоуправление, взаимодействие, полномочия, ответственность.

Анализ конституционно-правовых аспектов взаимодействия населения с органами государственной власти на уровне субъекта федерации, а также с органами местного самоуправления, взаимодействия на уровне максимально близком к реальным повседневным потребностям и проблемам граждан, оказывающем существенное влияние на их повседневность, безопасность их жизни и деятельности, реализацию и защиту прав и свобод, актуален для юридической науки и с точки зрения теории и с точки зрения правоприменения.

Дискуссия в конституционно-правовой науке о соотношении региональных и муниципальных интересов, а также их конституционно-правовом оформлении, путях совершенствования законодательства о разграничении, перераспределении и передачи полномочий между уровнями публичной власти с одной стороны, и взаимодействии публичной власти с населением, с другой, далека от завершения, и это оказывает существенное влияние на законотворческий процесс и правоприменительную практику.

Отметим, что динамика общественных отношений в сфере народовластия и продолжающийся поиск оптимальных моделей и форм взаимодействия между уровнями публичной власти с одной стороны, и между публичной властью и населением – с другой, обуславливают актуальность и значимость конституционно-правового осмысления проблем указанного взаимодействия.

Понимание проблемности современной ситуации в сфере разграничения полномочий и взаимодействия между органами государственной власти субъектов федерации и органами местного самоуправления имеет место и в высших эшелонах власти.

Как весьма значимую проблему, требующую конституционно-правового решения, выделил недостаточность взаимодействия между уровнями публичной власти Председатель Государственной Думы России В.В. Володин: «Необходимо урегулировать и вопросы, касающиеся местного самоуправления [...] Сегодня нет связи между уровнями публичной власти, [...] это сказывается на самых важных и чувствительных для людей сферах: образовании, здравоохранении...» [1].

Несмотря на многочисленные проблемы в сфере взаимодействия между органами государственной власти субъектов федерации и органами местного самоуправления, анализ правоприменительной практики показывает наличие позитивных тенденций, позволяет осмысление намечающихся контуров формирующихся сегодня моделей взаимодействия. Среди выявленных имеются как примеры высокой степени универсальности, позволяющие дальнейшее использование позитивного опыта по всей стране, так и обладающие определённой региональной спецификой, применимые в определённых условиях и обстоятельствах.

Осмысление системы взаимодействия между органами государственной власти субъектов федерации и органами местного самоуправления возможно в рамках метода правового моделирования, путём анализа существующих направлений взаимодействия и построения правовых моделей, а также, в перспективе, проективного моделирования [2].

Определим наиболее распространённые модели указанного взаимодействия.

Консультативная модель, включающая форматы постоянного (текущего, оперативного) взаимодействия (общественные советы, советы старейшин, органы общественного контроля) власти и населения, публичное обсуждение проблем, совместный поиск наиболее приемлемых путей их разрешения, публичные отчёты представителей публичной власти о проделанной работе. Сюда же относятся опросы граждан, консультативные референдумы, публичные слушания, общественное обсуждение.

Программная модель, включающая разработку и внедрение программ развития, стимулирующих гражданские инициативы, или, с опорой на создаваемые населением или по его инициативы структуры (например, территориальное общественное самоуправление).

Обозначим некоторые перспективные модели и форматы взаимодействия между органами власти субъектов федерации и местным самоуправлением в сфере осуществления народовластия.

В некоторых случаях речь осуществляется «трёхстороннее» взаимодействие: два уровня публичной власти (региональный и местный) с населением; есть примеры взаимодействия в рамках консультативных процедур всех трёх уровней публичной власти и населения – прежде всего, на поселенческом уровне.

Отметим, что также это может быть уровень отдельных административно-территориальных единиц в рамках крупных муниципалитетов и т.д. (далее, поскольку речь не всегда будет идти о муниципалитетах, но и об различных административно-территориальных единицах будет использован обобщающий термин «локальные сообщества»).

Взаимодействие осуществляется в таких форматах, как формат общественного контроля, формат территориального общественного самоуправления, формат собраний (сходов) граждан, формат института старосты сельских населенных пунктов, осуществляемые как в рамках консультативной модели (чаще), так и программной (при наличии программ развития).

Выявляя специфику взаимодействия публичной власти и населения локальных сообществ в рамках института территориального общественного самоуправления (на материалах Чеченской Республики), Е.С. Шугрина и К.А. Иванова определили: «ТОС – это [...] активное представительство их интересов в органах местного самоуправления, выявление насущных проблем, определение приоритетов на предстоящий бюджетный цикл, общественный контроль за местной властью и муниципальными подрядчиками. ТОСовцы активно работают в представительных органах власти...» [3, с.12].

В качестве позитивного примера такого взаимодействия авторы называют республиканский проект «Муниципальный депутат», в рамках которого муниципальные депутаты взаимодействуют с органами ТОС на определённых территориях. [3, с.12].

Таким образом, в данном случае реализуется проектная модель в формате постоянного оперативного взаимодействия представительных органов местного самоуправления с органами территориального общественного самоуправления.

Ещё одним форматом взаимодействия является территориальное общественное самоуправление (далее – ТОС), Е.С. Шугрина определяет его как явление, сочетающее «свойства общественного объединения и института публичной власти» [4, с.216].

Соответственно, публично-властные элементы территориального общественного самоуправления, выражая волю локального сообщества, взаимодействуют с органами публичной власти на муниципальном и региональном уровне.

При этом ТОС создаётся по инициативе населения и учреждается нормативным актом муниципального представительного органа. Само по себе, рассматриваемое явление имеет, прежде всего, проективные черты, осуществляя деятельность на постоянной основе, однако не исключено и программное взаимодействие, оформляемое соответствующими актами органов власти.

К сожалению, территориальное общественное самоуправление динамично развивается не во всех российских регионах. При этом, его значение сложно переоценить. Отметим, например, мнение Е.И. Колюшина, который, анализируя местное самоуправление, обозначил ТОС как его своеобразный «нулевой этаж» – максимально приближенный населению [5, с.112].

При этом ТОС может сочетать черты проектной и программной моделей взаимодействия: «по умолчанию» это проектная модель, но и само развитие ТОС в регионах, и многие направления решения проблем и повышения качества жизни населения с участием ТОС, позволяют программные решения, и в рамках муниципальных и межмуниципальных программ, и в рамках региональных программ, и, при возможности, в рамках участия в федеральных программах развития.

Говоря о последних, отметим федеральные грантовые конкурсы, например, Всероссийский конкурс «Лучшая муниципальная практика».

Так, например, участвуя в упомянутом конкурсе, сельское поселение село Султан Андроповского района Ставропольского края при поддержке органов и активистов территориального общественного самоуправления, заняло 2018 году первое место в номинации «Обеспечение эффективной обратной связи с жителями муниципальных образований», получив федеральный грант на благоустройство в размере 1 млн 200 тыс. рублей, а в 2019 году победило в региональной Программе поддержки местных инициатив, получил краевой грант в размере 2,5 млн рублей [6].

При этом значительная часть полномочий по мониторингу и выработке решений проблем благоустройства муниципального образования реализуются совместно представительным органом, местной администрацией и ТОСами (в селе действует десять уличных комитетов, охватывающих всю его территорию) [6].

Таким образом, в рамках территориального общественного самоуправления возможно перераспределить часть нагрузки муниципалитетов, например, в сфере благоустройства территории, особенно в случаях крупных

муниципальных образований, где затруднён постоянный мониторинг возникающих проблем.

Также, активное участие населения в их решении повышает взаимное доверие власти и населения, способствует развитию гражданского самосознания и правосознания населения. Кроме того, посредством ТОС на уровне субъектов Федерации могут реализовываться социальные, в том числе – социально-просветительские проекты.

Староста сельского населенного пункта (далее – сельский староста), как указывает Е.С. Шугрина, до настоящего времени получил большее распространение в тех субъектах Федерации, где сельские поселения являются чаще крупными, но, при этом, расположенными достаточно далеко от мест нахождения органов местного самоуправления [4, с.216].

В этом смысле показателен пример Ставропольского края, где после нескольких этапов трансформации местного самоуправления достаточно крупные административно-территориальные единицы – сёла и станицы расположены в укрупнённых городских округах. Подобного рода трансформации послужили толчком в развитии института сельского старосты, где их развитию в рамках программной модели уделяется внимание и на региональном и на муниципальном уровне (например, Муниципальная программа «Малое село Ипатовского городского округа Ставропольского края» и другие).

Консультативная модель в формате собраний (сходов) граждан получила распространение в ряде субъектов Федерации в пределах Северо-Кавказского федерального округа (Республика Дагестан, Республика Ингушетия, Республика Северная Осетия – Алания). Отмечается, что с точки зрения существующего нормативного регулирования это скорее разновидность публичного мероприятия, имеющая наибольшее сходство с собраниями граждан [7, с.234].

Осмысляя указанный формат взаимодействия, исследователи отмечают выраженную северокавказскую специфику, заключающуюся в смешении нормативно регламентированных процедур и неформальных форм взаимодействия с населением, прежде всего – представителей местного самоуправления, но, зачастую – представителей всех трёх уровней публичной власти: «...складывается политическая традиция, специфическая форма взаимодействия, сочетающая позитивные черты делиберативной демократии и консультативного формата непосредственного народовластия» [7, с.234].

Делается вывод об институционализации значимой разновидности взаимодействия власти и населения, особо оговаривается смешение формальных и неформальных начал взаимодействия. При этом, несмотря на отсутствие соответствующей нормативной регламентации, коллективные обращения

жителей локальных сообществ рассматриваются участниками публичных мероприятий в качестве «наказов» [7, с.232-237].

Таким образом, можно сделать вывод о том, что модели и форматы взаимодействия между органами публичной власти и населением позволяют решать многие проблемы, повышают доверие к органам власти и способствуют развитию правосознания и гражданской активности населения. Готовность представителей публичной власти к неформальным (соответственно – необязательным для них) форматам взаимодействия с населением можно оценить, как позитивную тенденцию постепенного отказа от догматизма, формализма, бюрократизма.

Вместе с тем, во многих регионах взаимодействие населения и публичной власти и способствующие ему институты развиты недостаточно, зачастую – крайне слабо или отсутствуют вовсе. Выход видится в повышении информированности населения и поддержке инициативы «снизу» как, прежде всего, с федерального уровня, так, в дальнейшем, и регионального. Приведённые примеры свидетельствуют о существенной эффективности поддержки гражданских инициатив.

Библиографический список

1. Замахина Т. Повестка-2020: Владимир Путин и парламентарии обсудили приоритеты законотворческой работы в следующем году // Российская газета – Столичный выпуск. 2019. № 291 (8049).
2. Салыгин Е.Н. Моделирование в праве: проблемы и перспективы // Право. Журнал Высшей школы экономики. 2013. № 3. С. 12-35.
3. Шугрина Е.С., Иванова К.А. О состоянии территориального общественного самоуправления в Российской Федерации (к 30-летию первых российских ТОС). Спецдоклад. М: Изд-во «Перспект», 2018. 160 с.
4. Нарутто С.В., Шугрина Е.С. Муниципальная демократия: от теории к практике. М.: Юрлитинформ, 2020. 272 с.
5. Колюшин Е.И. Муниципальное право России. М. М.: Норма, 2008. 464 с.
6. Мащенко А. Все до копейки – в дело: Село Султан Андроповского района – победитель конкурса «Лучшая муниципальная практика» // Ставропольская правда. 25 декабря 2018 г. [Электронный ресурс]. URL: https://stpravda.ru/20181225/selo_sultan_andropovskogo_rayona_pobeditel_konkursa_luchshaya_m_128053.html Дата: 24.12.2019 г.
7. Нудненко Л.А., Тхабисимова Л.А., Цапко М.И. Тенденции правового регулирования муниципальной демократии в российской федерации. М.: Юрилитинформ, 2020. 280 с.

РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК ОРҒАНДАР МЕН ЖЕРГІЛІКТІ БАСҚАРУ ОРҒАНДАРЫНЫҢ ӨЗАРА ҚЫЗМЕТІНІҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ

Түйін. Автор Ресей Федерациясының мемлекеттік билік органдары мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының өзара іс-қимылының мәселелері мен негізгі бағыттарын, сондай-ақ ауылдық елді мекендердің басшылары институтын құру кезіндегі кейбір мәселелерді талдайды. Тікелей демократия рәсімдерін жүзеге асыру шеңберінде халық пен билік органдарының өзара іс-қимылының форматтарын талдауға басты назар аударылады: азаматтардың жиналыстары (жиындары) барысында, аумақтық қоғамдық өзін-өзі басқару мәселелері зерделенеді.

Кілт сөздер: мемлекеттік органдар, азаматтар жиындары; жергілікті өзін-өзі басқару органдары, мемлекеттік билік органдары, аумақтық қоғамдық өзін-өзі басқару, өзара іс-қимыл, өкілеттік, жауапкершілік.

CURRENT TRENDS IN INTERACTION BETWEEN PUBLIC AUTHORITIES OF THE CONSTITUENT ENTITIES OF THE RUSSIAN FEDERATION AND LOCAL SELF- GOVERNMENT BODIES AND THE POPULATION

Abstract: The article is devoted to the analysis of problems of interaction between state authorities of constituent entities of the Federation and local self-government bodies with the population. The main aim of the research is to reveal modern formats of interaction and comprehend its positive experience, as well as normative regulation in this sphere. The subject of the author's attention is to identify the most significant in modern Russia, the trends in the development of interaction between regional and municipal levels of public authority on the one hand, and the population – on the other. The main attention is paid to the analysis of the formats of interaction between the population and the authorities within the framework of the procedures of direct democracy: during the meetings (gatherings) of citizens, within the framework of territorial public self-government. The possibilities of interaction in the establishment of the Institute of Village Councils are determined.

Keywords: territorial public administration; delimitation of powers; interaction; citizens' meetings; territorial public administration; public administration; public authorities; bodies of state power; regions of the Russian Federation.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF PENSION PROVISION IN PRE-REVOLUTIONARY RUSSIA

Harutyunyan R.E.

Candidate of Law, Associate Professor

Head of the Department of Theory and History of State and Law

Law Institute of the Pyatigorsk State University

radmila.arutyunian@yandex.ru

Abstract. The article examines the legal aspects of the formation of pension provision for citizens in pre-revolutionary Russia, the procedure for pension reforms, the procedure for assigning payments for the loss of a breadwinner, annual allowances for hiring servants, emeritura, features of the appointment and payment of pensions, benefits for people who worked in production with harmful and difficult working conditions, including underground work, work in workshops with high temperatures, work in the Far North and equated to them. The analysis of legislation in this area is carried out.

Keywords: pension provision, state pensions, pension system.

The civilizational changes in the life of Russian society that occurred in the late XVII - early XVIII centuries caused the formation of new beginnings in the social and political spheres of life controlled by the Russian government. The profound transformations of state institutions of power carried out by Peter the Great raised the question of pension and social security for officers and civil servants who received their livelihood through public service. The Government announced the payment of pensions to the families of deceased servicemen and officials in the performance of their official duties. In the event of the death of an officer, his widow and orphans were provided with maintenance, which was unconditional and mandatory for all dependents or family members who had an income less than what the deceased breadwinner brought.

These steps of Peter the Great on the material provision of state employees were among the most advanced in Europe. But the pension system, covering all civil servants, was formed in Russia only in the second half of the XIX century. Thus, according to the survey "Pension savings in pre-revolutionary Russia" of the Institute of Socio-Economic Problems of Population of the Russian Academy of Sciences, from 1853 to 1868, 127965 pension appointments were made for 16 million 493 thousand 391 rubles 71 kopecks. In 1828, one pensioner accounted for 4.5 employees, in 1843 for 2.5 employees, and in 1868 for one employee. That is, the Russian society is faced with a serious problem of forming a flexible, efficient pension system, which is still relevant today – the creation of a pension fund and its regular replenishment with finances.

The current situation led to the fact that the state was forced to reduce the number of pension recipients and reduce pension payments. The desire to make pension provision universal did not give serious results in pre-revolutionary Russia and the social insurance introduced in 1912 for all workers was simply scanty. Another thing is that the legislative solution to the issue of social insurance of workers shows the government's attention to this problem.

The advanced part of Russian society tried to find acceptable pension provision mechanisms. First of all, this is the introduction of pension insurance, which allowed employees to accumulate a certain capital, and with retirement it was supposed to provide old age. This form was intended for a number of categories of employees and employees whose employers took care of social security. Such a scheme was based on progressive savings mechanisms providing for accumulated funds in the personal accounts of future pensioners.

This form of support for their employees was implemented through a system of pension funds, which were created by large factories and factories.

The turn of the XIX-XX centuries in the Russian Empire was characterized by a combination of private and public pension systems, since the pension was a kind of reward for service. Employees received such remuneration in accordance with the general charter on pensions and one-time payments for civil departments. The reason for the formation of such a system was the achievement of a certain age of the employee, after which he was fired, which means he could not provide for his family. The right to such a pension was granted if there was at least 35 years of impeccable service. 25 years of service gave the right to 50% of the pension. The size of the pension depended on the positions of employees divided into 9 categories, and ranged from 7 to 100 rubles.

But this money was not enough, as inflation was rising, and pensions were not indexed. The salaries of highly skilled workers reached only a few tens of rubles, and in order to slightly increase the pension for their employees, the managers of the departments appealed to the finance ministers with petitions for "enhanced pensions", the sizes of which ranged from 1/3 to 1/2 of the salary.

The full amount of the pension was due to officials who had 30 years of service and had incurable diseases. And if it is impossible to take care of yourself independently, as a result of such a disease, with 20 years of service. University professors could retire after 25 years of service, while they were paid a pension equal to 100% of their salary. In case of continuing work, the professor received a salary and a full pension.

Children and widows of deceased officers could receive a pension if an officer:

* died in battle or in civilian life, due to wounds received in the service;

* died in the service, having the right to a pension;

* died while in retirement, regardless of receiving a pension, but having the right to it.

Officers who were patronized by the Alexander Committee for the Wounded could receive pensions from the disabled capital, which was formed by deductions of soldiers and officers from the salary. The size of pensions was formed in accordance with the rank and severity of the injury. It is noteworthy that such pensions were much larger than usual. So, the amount of pension for a wounded first class ranged from 300 to 1716 rubles, 2nd class - from 170 to 1143 rubles. 90 kopecks. Officers wounded as a result of military battles received pensions from the disabled capital regardless of whether they received pensions from the state Treasury, and not only in retirement, but also while on duty.

Retired pensioners, in addition to pensions, were entitled to an annual allowance for hiring servants.

In addition to state pensions, emeritures were paid. They represented additional monetary compensation for retired employees, widows and orphans. Their financing was carried out from this type of treasury, which consisted of mandatory deductions from the salaries of officials. These funds were inviolable and went to the payment of pensions, allowances, or the maintenance of a state institution.

Until the end of the XIX century, there was no pension provision for workers in Russia, and only in 1893, the young but talented Finance Minister S.Y. Witte proposed to convene a commission to adopt a bill on individual responsibility of entrepreneurs for the health and welfare of workers. The law "On Remuneration by Owners of industrial enterprises of workers and employees who have lost their ability to work due to accidents" entered into force only in 1904. This event was the beginning of the emergence of pension work security in Russia. This law provided for the transfer of a permanent pension in the amount of 2/3 of earnings in case of complete disability or in case of death of a worker.

Unfortunately, in pre-revolutionary Russia, in practice, a small number of people received pensions. So 8 million rubles were spent on pension payments in 1910, instead of 40. In addition, the calculation of the average salary of the worker was not carried out honestly – the amount was significantly underestimated. Thus, although laws on pension provision were adopted in theory, in practice they were implemented quite rarely.

The practical implementation of pension laws began immediately after the seizure of real political power in the RSFSR. It developed in stages, over a fairly large amount of time. The prerogative of its policy was to protect the social rights of workers.

Despite the fact that pension rights were granted to workers and employees in the 1920s, the system itself was not yet complete. The first stage of the formation of a centralized distributive pension system in the USSR occurred in 1917-1956. It is based on

the principle of social equality and justice. The first act of forming the pension system was the creation in 1918 of the People's Commissariat of Social Security, whose task was to carry out the social policy of the state. Following the formation of the NCSO, the legal framework of the social security industry began to form. In 1928, old-age pensions appeared, but at that time only textile workers were entitled to them. Gradually, the list of professions that had social guarantees was replenished.

The basis of the pension system in the USSR was the law "On State Pensions", adopted in 1956. In accordance with this law, three types of pensions were allocated: for old age, disability and loss of breadwinner. Employees and civil servants, military personnel, students of all levels of education, citizens who received disabilities in the performance of their official or public duties, as well as family members specified in the law who lost a breadwinner had the right to a state pension.

A major role was played by the law "On pensions and benefits to members of collective farms", adopted in 1964. This law structured the procedure for granting pensions to collective farmers. Before its adoption, this activity was carried out by collective farms, and independently, so the quality of pensions seriously varied across the country.

The pension legislation of the USSR provided for personal pensions, which were provided to individual honored workers of science, culture and statesmen. The right to such a pension was secured by the Regulation "On Personal Pensions" No. 1475 for 1956. According to this regulatory legal act, there were the following types of personal pensions:

- 1) Union value - pensions in the amount of up to 200 rubles were assigned for it;
- 2) of Republican significance – in the amount of up to 120 rubles;
- 3) Local value - up to 60 rubles.

The general procedure for assigning pensions in the Soviet Union assumed receiving a pension when: men reach the age of 60 and they have at least 25 years of work experience and 55 years of women and they have at least 20 years of work experience. Pensioners who lived in cities received pensions in the amount of 70 to 120 rubles. The minimum social pension was 35 rubles. It was assigned to people who did not have the necessary work experience. The pension was calculated in accordance with the average earnings for the last year of work before retirement, or for any five out of ten years of continuous work experience. Allowances for long-term work experience were assigned to women who had worked for at least 30 years and men who had worked for at least 35 years, as well as 10% for continuous work experience for 15 years. For 25 years of work in one place, with a total experience of 35 years, 20% was accrued, but not more than 120 rubles in general.

The legislation provided benefits for people who worked in production with harmful and difficult working conditions, including underground work, work in workshops with high temperatures, work in the Far North and equivalent areas, etc. Benefits were also provided to people whose professions had social significance – doctors, teachers. The listed citizens had the right to retire earlier.

The last stage in the development of the pension system of the Soviet Union was the reform of 1990, during which the law "On Pension provision of citizens of the USSR" was adopted. This law granted all disabled citizens the right to State social security. So, there were two types of pensions – state and social.

The pension was paid at the expense of deductions from employers during the work of employees, and from the state budget. Until 1964, the exception was the pensions of collective farmers, their payment was carried out from the funds of the special reserve of the collective farm artel, to which employers transferred insurance premiums. Therefore, there was no need to create a Pension Fund as a special monetary institution. Only with the strengthening of market relations in 1990, it was decided to create the PF of the USSR, which ceased to exist a year later.

In order to assess the effectiveness of the pension system of the Soviet Union, let's consider statistical data on the size of pensions in the USSR from 1960 to 1986. The number of pensioners has increased 10 times, and the size of the average pension in the country has more than doubled, which clearly indicates the high productivity of the state in the field of pension provision.

Thus, based on the above statistics, we can talk about the enormous importance of pension provision in the USSR, the amazing speed of development in terms of the quantity and quality of social security provided. At the same time, it is worth mentioning that the period under consideration falls on the post-war period, which for our country, of course, was a crisis and very difficult.

Bibliographic list

1. Barbasova S. Review of the state policy of the USSR in the field of pension provision of citizens // Vestnik BIST. 2009. № 4(4). – Pp. 108-112
2. Karlov I.A. Higher education in pre-revolutionary Russia M., 2015. p. 53.
3. National economy of the USSR for 60 years: Jubilee stat. yearbook / Goskomstat of the USSR. - M.: Finance and Statistics, 1987.
4. Pudovkin A.V. Analysis of the pension system of the USSR" // "Bulletin of MGIMO University" No. 2 (41) 2015.
5. Sidorova V.A. Pension savings in pre-revolutionary Russia. Institute of Socio-Economic Problems of Population of the Russian Academy of Sciences. - M., 2003. p. 18.

6. URL. <http://www.ypensioner.ru/pensionnaya-sistema-rossii-v-xix-veke> (Accessed 25.01.2018)
7. URL. <http://pensia-expert.ru/materialy/pensiya-v-sssr/> (Accessed 25.01.2018)

РЕВОЛЮЦИЯҒА ДЕЙІНГІ РОССИЯДА ЗЕЙНЕТАҚЫ ҚАМТАМАСЫЗДЫҚТЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖӘНЕ ДАМУЫ

Түйін. Мақалада революцияға дейінгі Ресейдегі азаматтардың зейнетақысын қалыптастырудың құқықтық аспектілері, зейнетақы реформасын жүргізу тәртібі, асыраушысынан айырылу бойынша төлемдерді тағайындау тәртібі, қызметшіні жалдағаны үшін жыл сайынғы жәрдемақылар, пайда болуы, ерекшеліктері қарастырылады. Зиянды және ауыр еңбек жағдайлары бар өндірісте, оның ішінде жерасты жұмыстарында, жоғары температуралы цехтарда жұмыс істеген, Қиыр Солтүстікте және соларға теңестірілген адамдарға зейнетақы, жәрдемақы тағайындау және төлеу бойынша заңнамаға талдау жүргізілген.

Кілт сөздер: зейнетақымен қамтамасыз ету, мемлекеттік зейнетақы, зейнетақы жүйесі.

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В ДОРЕВОЛЮЦИОННОЙ РОССИИ

Аннотация. В статье рассмотрены правовые аспекты формирования пенсионного обеспечения граждан в дореволюционной России, порядок проведения пенсионных реформ, исследованы порядок назначения выплат по потери кормильца, ежегодные пособия для найма прислуги, эмеритуры, особенности назначения и выплаты пенсий, льготы для людей, работавших на производстве с вредными и тяжёлыми условиями труда, включая подземные работы, работы в цехах с высокой температурой, работы в районах Крайнего Севера и приравненных к ним. Проведен анализ законодательства в данной области.

Ключевые слова: пенсионное обеспечение, государственные пенсии, пенсионная система.

TO THE PROBLEM, YOUNG PEOPLE ARE RECRUITED VIA THE INTERNET INTO TRANSNATIONAL CRIMINAL GROUPS

Akimenko M.A.

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Department of International Law, Justice and Law Enforcement of PGU
kislovodskzakon@yandex.ru

Abstract. The article discusses the current problems of criminal activity of terrorist organizations using specially developed technologies for recruiting young people into their ranks, for their further use for criminal purposes. The author notes that the highest profile specialists who recruit women through social networks and dating sites are involved in conducting online recruiting. The author also proposed some measures to counteract online recruiting.

Keywords: online recruiting, terrorism, extremist and terrorist organizations, network

Recently, the Internet has become increasingly widespread in many countries of the world. At the same time, the global network is often a platform used for criminal purposes, and every year such manifestations increase exponentially, acquiring new cumulative criminal properties of a cross-border nature. The coronavirus pandemic has made certain adjustments to the speed of the spread of the Internet on a global scale. But at the same time, in addition to the positive aspects of the mass spread of Internet technologies, there is also a certain negative experience. First of all, this is due to various criminal manifestations of an economic nature.

In addition to the economic component of most offenses in the field of trans-page information technologies, criminal manifestations of a virtual nature are quite often a source of extremist crimes, including in the most radical form of their manifestation - in the form of terrorism. At the same time, the history of terrorist groups in cyberspace began quite recently. In 1998, about half of the thirty terrorist organizations listed by the United States as "Foreign Terrorist Organizations" had websites, by 2000 almost all terrorist groups have discovered their presence on the Internet. [1].

Our monitoring of the resources of the global network by requesting various variations of words in search servers related to terrorist organizations allowed us to conclude that recently the methods mentioned above have been carried out by terrorist organizations on the platform of their own sites, and also cover other resources in various forms of network expression. For example, one of the most famous terrorist organizations, Al-Qaeda[2], launched an online magazine for propaganda in English less than a year ago, which, according to experts, will help the Network recruit like-minded people in the United States and Europe. The magazine called Inspire encourages and

encourages like-minded people to make their contribution by sending an article, leaving a comment or recommendation. On the pages of the online magazine itself, among the publications is an article entitled "Make a bomb in Mom's kitchen"

The blogosphere is also actively used for online recruitment to terrorist organizations. Some time ago, one of the well-known resources was closed, which contained 73 thousand blogs at the time of closure. The reason for closing the resource Blogetery.com the fact that the FBI found references to the propaganda of terrorist and extremist materials, instructions for making a "street scarecrow" and lists of Americans sentenced to death by terrorists. Recently, the potential of social networks has also been used quite often. This is confirmed in an open (and published online) report of the 304th military intelligence battalion of the US Army, in which unusual conclusions were made about the purpose of the Twitter service, writes breitbart.com. The military considered this site a possible tool of terrorists

That is, the Internet is increasingly being used by terrorist organizations as an effective information resource in several directions at once:

1. Propaganda of radical terrorist ideas;
2. Search for sponsors who support radical ideas and are ready to support them financially; the so-called financial-passive terrorism, with an increase in the volume of circulation of cyber money provided by various servers, and it is almost impossible to track such flows;
3. Search and recruitment of supporters for the active implementation of terrorist actions.

Attracting both passive and active supporters has no boundaries due to the fact that the Internet has the property of a cross-border network. This is also stated in the reports by Russian law enforcement agencies. According to the Director of the FSB of the Russian Federation, today the Internet has become a universal tool for attracting and recruiting new members by terrorists, their training, planning and coordination of terrorist activities. Recruitment technologies and techniques are also expanding. At the initial stages, terrorist organizations mainly used the technologies of the sites themselves, for example, video, sound. Currently, there is a systematic analysis and monitoring of visitors to terrorist sites. Terrorist organizations collect information about users who view their websites. The users who seem to be most interested in the organization's activities or suitable for doing its work are contacted. Recruiters can also use the possibilities of online technologies - navigate through chat rooms and forums in search of the most receptive audience members, especially young people. Electronic conferences of user networks (discussions on certain issues) can also serve as a means to appeal to potential newcomers.

At the same time, it should be noted that due to the intensification of counteraction by law enforcement agencies around the world, many terrorist websites have recently been actively recruiting newcomers to commit violent acts on their resources. This is due to the fact that the organizers of such resources know that their resources contain illegal content, most often motivating, instructing to commit terrorist acts. Therefore, they have recently been trying to hide sites from indexing by search engines. In addition, they are placed on foreign servers so that it is as difficult as possible for law enforcement agencies to find the owner of this resource. An example is the closed website "Kavkaz-Center", recognized as an extremist resource. At the time of closure, the Caucasus Center server was located in Sweden. In addition, this site has been registered as a Swedish media outlet since 2004. The site itself has physically moved several times and, apparently, was hosted in Finland, Russia for some time. These examples indicate that when committing criminal acts in reality, the possibilities of the Internet are used as a means of motivation to commit terrorist and other illegal actions. Moreover, every year such indirect influence of the Network is increasing all over the world. Thus, the possibility of the Internet to mobilize activists was illustrated by the response to the arrest of the leader of the PKK Ocalan. When the Turkish authorities arrested him, tens of thousands of Kurds around the world responded with demonstrations within a matter of hours thanks to the work of sympathetic websites urging supporters to respond.[3].

This trend, in turn, in our opinion, has caused to a certain extent a change in the activity of online recruiting subjects. Many researchers note that some potential newcomers themselves use the Internet to advertise themselves to terrorist organizations.

In addition to the above-mentioned trends in the online recruitment of terrorists, there are a number of other, one might say, specific criminological features inherent in the process of online recruitment to terrorist organizations. One of them is the use of various personality traits. First of all, in our opinion, it is worth noting the desire of terrorist organizations to cover with their propaganda and use recruitment through the Internet and online technologies of representatives of all groups of Network users. Young people, most often teenagers or young men under 25, because of their psychologically conditioned protest potential, due to their transitional age or youthful maximalism (nihilism), become a potential candidate for online recruits of terrorist organizations, however, recently we can note the emerging trend of reaching a children's audience through online technologies, since it is quite easy to influence the child's psyche by convincing him of the correctness of certain views or presenting the whole process as a game. In the summer of 2011 fundamentalists from the Al-Qaeda terrorist network in Yemen drew several fragments for a cartoon to inspire children to carry out terrorist attacks. In a similar Russian segment of this hosting, there were about five thousand such videos

. terrorist organizations, identified by experts recently, is the increasing activity of women. It should be noted that recently the role of women in terrorist activities has increased many times around the world. In many Western European countries in the last

decades of the XX century, women made up from one quarter to half of the total composition of terrorist groups: in Germany - 47%, in Italy - 44%, in France - 46%, in Spain - 21%, etc[4]. Terrorist groups consisting exclusively of women were formed by Nepalese Maoists and the Kurdistan Workers' Party. Terrorist structures established in Germany, Latin America and Palestine account for especially many women. For a long time, the chief of staff and in fact the leader and inspirer of the Basque separatist group ETA ("Homeland and Freedom of the Basques") was a woman. The Mexican leftist extremist organization EZLN, better known as the Union of Separatists, was also run by Commander Ramona. These trends are also reflected in the online space. And with a constant tendency to growth.

At the same time, the language of sites, both thematic and external, as a rule, also has a sign of transnationality. That is, most sites have versions in several languages.

Back in 2006, UN experts stated the fact that the Internet is a clear example of how terrorists can really act on a transnational basis. Those who want to use cyberspace for terrorist purposes can do so from almost anywhere in the world. Terrorists take advantage of differences in national responses: if they are not allowed to operate in one State, they can simply move to another. Thus, the Internet can become a virtual refuge that allows ignoring national borders <22>. For a long enough period of time, law enforcement agencies in various countries underestimated the potential of the Internet for destructive manifestations of a terrorist nature. Terrorist organizations, on the contrary, have quickly adapted to conducting their antisocial activities in a virtual space. They actively use technological innovations to increase the level of conspiracy and deeper integration into various spheres of public life, Given the trends described above, the international community should also fully unite efforts to counter these manifestations in the global network[5].

At the same time, taking into account the peculiarity of the Internet as a cross-border information resource, the world community needs to combine its efforts with the involvement of technical specialists and develop a concept of countering and preventing the online impact of terrorist organizations on users of the global Internet. The basis of this concept should be the idea of a comprehensive need for information and propaganda counteraction to terrorism.

In addition, a fairly effective mechanism, in our opinion, will be the involvement of civil society forces that are also active in the Network. Thus, certain results are brought by the websites of a number of public associations whose goal is to combat extremist and, above all, terrorist propaganda, such as, for example, the International Anti-Terrorist Media Forum (www.mamf.ru), the International Anti-Criminal and Anti-Terrorist Foundation (www.waaf.ru).

List of literature

1. Terrorist "tweets"? US Army warns of Twitter dangers. URL: <http://www.breitbart.com/article.php?id=081025182242.js2g2op8&show>
2. Al-Qaeda has engaged in propaganda on the Internet by launching an English-language magazine. URL: [http://ria.ru/world/20100701/251461283.html?id=.](http://ria.ru/world/20100701/251461283.html?id=)
3. Terrorist "tweets"? US Army warns of Twitter dangers. URL: <http://www.breitbart.com/article.php?id=081025182242.js2g2op8&show>
4. Weyman G. How modern terrorists use the Internet. URL: <http://www.usip.org/pubs/specialreports/sr116.html>.
5. Viktorov V. Live bombs // Military-industrial courier. 2005. N 39 (106).

ЖАСТАРДЫ ИНТЕРНЕТ АРҚЫЛЫ ТРАНСҰЛТТЫҚ ҚЫЛМЫСТЫҚ ТОПТАРҒА РЕКРУТИНГ ЖАСАУДЫҢ МӘСЕЛЕСІ

Түйін. Мақалада жастарды қылмыстық мақсатта одан әрі пайдалану үшін арнайы әзірленген технологияларды пайдаланатын террористік ұйымдардың қылмыстық әрекетіне тартудың өзекті мәселелері қарастырылған. Автор онлайн-рекрутингке әлеуметтік желілер мен танысу сайттары арқылы әйелдерді жұмысқа алатын жоғары деңгейдегі мамандар тартылатынын зерттеген. Автор сонымен қатар онлайн рекрутингке қарсы тұрудың кейбір шараларын ұсынады.

Кілт сөздер: онлайн рекрутинг, терроризм, экстремистік және террористік ұйымдар, желі.

К ПРОБЛЕМЕ РЕКРУТИРОВАНИЯ МОЛОДЕЖИ ЧЕРЕЗ ИНТЕРНЕТ В ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЕ ПРЕСТУПНЫЕ ГРУППИРОВКИ

Аннотация. В статье рассмотрены актуальные проблемы криминальной активности террористических организаций, применяющих специально разработанные технологии для вербовки молодежи в свои ряды, для их дальнейшего использования в криминальных целях. Автором отмечено, что для ведения онлайн-рекрутинга привлекаются специалисты самого высокого профиля, которые занимаются вербовкой женщин через социальные сети и сайты знакомств. Автором также предложены некоторые меры противодействия онлайн-рекрутинга.

Ключевые слова: онлайн-рекрутинг, терроризм, экстремистские и террористические организации, сеть

INTERNATIONAL LEGAL COOPERATION OF THE RUSSIAN FEDERATION IN THE SPHERE OF NUCLEAR ENERGY

E.V.Baboshina

Candidate of legal Sciences,
Associate Professor of the Department of
of international law, justice, law enforcement of the Law Institute
of Pyatigorsk state University"

Abstract: The article analyzes the main forms of cooperation of the Russian Federation in the field of nuclear energy. Russia's national interests in this area are realized along the lines of both multilateral and bilateral relations. The former stem primarily from the international obligations of states in the field of the use of atomic energy, and cover a wide range of areas of cooperation: the development of the most effective model of interstate cooperation in the field of nuclear energy, the achievement of a qualitatively new level of interstate integration in this area, harmonization and unification of the legal framework for cooperation between states in the field of the use of atomic energy, the formation of a joint policy in the development of peaceful nuclear technologies, the exchange of experience in the field of personnel training, etc. The latter are aimed at strengthening the already established bilateral relations between Russia and partner states and the implementation of joint projects in the field of nuclear energy development.

Key words: nuclear safety, nuclear energy, international nuclear cooperation, IAEA, Rosatom

The Russian Federation, as one of the states that have achieved significant success in the peaceful use of atomic energy and possessing a range of modern technologies, pays considerable attention to ensuring safety in the nuclear sphere. At the same time, it is obvious that the creation of a national nuclear safety system is directly related to the creation of a corresponding world system. The damage that can be caused by accidents at nuclear power plants, transportation or storage of radioactive substances can easily go beyond state borders, and therefore, joint efforts of all countries are required to prevent the negative consequences of nuclear activities.

Exercising its right to international legal cooperation, the Russian Federation is a party to a number of multilateral conventions, for example: the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material (1979), the Convention on Early Notification of a Nuclear Accident (1986), the Convention on Assistance in the Case of a Nuclear or Radiological Emergency. situations (1986), the Convention on Nuclear Safety (1994), the Joint Convention on the Safety of Spent Fuel Management and on the Safety of Radioactive Waste Management (1997), the Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage (1997), etc.

A.Yu. Kurashvili identifies four levels of cooperation between the Russian Federation in nuclear energy: “1) the international multilateral level (IAEA), 2) the international bilateral level, which is represented by treaties of the Russian Federation with international organizations or foreign states; 3) the national legislative level, which is represented by a number of laws of both a special nature (“On the Use of Atomic Energy” No. 170-FZ, “On the State Atomic Energy Corporation Rosatom”, No. 317-FZ, etc.) and general (“On international treaties of the Russian Federation” No. 101-FZ, “On environmental protection” No. 7-FZ, etc.); 4) international interaction in the field of nuclear safety, these are by-laws, represented by regulatory legal acts of the president, government, federal executive bodies and authorized organizations” [1, p. 178].

M.S. Lizikova emphasizes that “the range of national interests of the Russian Federation, which is pursuing an active foreign policy, along with the development of the nuclear industry, also includes building integration ties between states. In this direction, it is important to develop cooperation with the CIS member states, the Collective Security Treaty Organization, the Eurasian Economic Union, the Union State, BRICS, RIC, the Shanghai Cooperation Organization, the Asia-Pacific Economic Cooperation forum, etc. one of the vectors of cooperation between states is interaction in the field of energy, including nuclear energy” [2].

It should be noted that at the present stage, the implementation of the most important areas of cooperation is carried out at the bilateral level. So, the most actively developing cooperation in the field of nuclear energy of Russia, India and China. 12 power units.

On June 8, 2018, China signed a strategically important package of documents on the main priority areas for the development of cooperation between Russia and China in the nuclear industry for a decade to come. We are talking about the joint construction of the 7th and 8th units of the Tianwan NPP in Jiangsu province, as well as the construction of the 3rd and 4th power units of the Xudapu NPP in the Liaoning province. At the same time, the agreement on the Syudapu project provides for the possibility of building new blocks in the future. Russian specialists will design the nuclear island and supply key equipment for both stations.

The launch of Unit 7 of Tianwan NPP is scheduled for 2026, Unit 8 - for 2027. The start-up of both units of the Xudapu NPP is to take place in 2028.

This agreement can be considered the largest in the history of Russian-Chinese cooperation in the nuclear industry. And what makes this document so unique is that it spells out the cooperation of countries at once on several high-tech projects that have never been used in the world before [3].

Within the framework of cooperation with India, it is envisaged to participate in Russia not only in the construction of the Kudankulam nuclear power plant in India, and in the construction of at least 12 power units in the country by 2020 according to Russian

projects. N.Yu. Yurchenko rightly notes that “Cooperation between the Russian Federation and India in the atomic sphere is very promising and beneficial to each side. First, in addition to the construction of the Kudankulam nuclear power plant, we are talking about the construction of other nuclear power plants in the country, which is especially important for the Indian side, striving to become one of the leading economies in the world, to improve the standard of living of the population, whose number is increasing rapidly. Given the weight and authority of the country in Asia, India and Russia can closely cooperate in the construction of nuclear power plants in third countries, starting from the stage of the negotiations themselves, and during construction, and, if necessary, even during operation. Secondly, we are talking about the training of personnel necessary for the industry, moreover, different segments of it. Thirdly, cooperation in the field of nuclear medicine, the creation and use of various isotopic products can be promising. Fourth, India and Russia can cooperate in the manufacturing field - jointly create various equipment for the industry that meets the most stringent safety standards. Fifth, Russian scientists can take part in programs for the development of thorium power engineering, as well as fulfill orders from the Indian side for fundamental and applied scientific research on the use of thorium in the nuclear power industry. Sixth, a mutually beneficial direction would be the constant training of Indian students in Russian specialized universities, which would contribute not only to economic results in the form of a constant influx of income for educational services, and for India - in obtaining trained nuclear specialists, but would also provide a basis for further successful development of joint project programs, since the elimination of language and cultural barriers would contribute to a better formation of joint project teams”[4, p. 90-91].

The energy dialogue between the Russian Federation and the Republic of India is based on the principle of positive competition, i.e. countries compete in the South Asian energy market, fight for more favorable terms of concluding contracts, and at the same time actively interact and complement each other in the regional arena.

Cooperation between Russia and South Africa in this area has reached a new level, which manifested itself in the signing of a number of international acts in the field of the peaceful use of atomic energy and participation in a tender for the construction of eight nuclear power units in South Africa by 2023. China has also shown interest in this tender. Within the framework of bilateral cooperation between Russia and Brazil in the field of peaceful use of atomic energy [5], it is planned to develop a project for the construction of new nuclear power plants in Brazil and support the life cycle of plants, prolong the operation of existing nuclear power plants, and train and train personnel.

The issues of cooperation in the energy sphere almost immediately also entered the circle of priorities of the Shanghai Cooperation Organization (SCO). The need for cooperation directly in the field of atomic energy use was reflected in the SCO Development Strategy until 2025 [6].

As for cooperation in the field of peaceful uses of atomic energy, it has found its practical embodiment in the format of bilateral cooperation between Russia and China, which, as noted earlier, consists in the program for the construction of nuclear power plants in China. There is also interaction in this area with Kazakhstan and India, which has the status of an SCO observer.

On the agenda of the Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) forum, energy cooperation and energy security are identified as priority areas for sustainable economic development in the region. The APEC member states, acting as "energy drivers in the world" [7, p.104], defend the availability, cleanliness and efficiency of energy resources, and also support the safe and effective development of nuclear energy, considering it as a basic source of energy in interested economies ...

Within the framework of APEC, bilateral cooperation in the field of the use of atomic energy is also actively developing. For example, cooperation between Russia and Korea encompasses the design, construction, operation, maintenance and life extension of nuclear reactors; development and production of components necessary for use in nuclear reactors and nuclear fuel cycles, etc. Research in the design, construction and operation of nuclear power plants; exploration and development of uranium deposits, etc., are areas in which cooperation with Vietnam is carried out.

Interaction between the Russian Federation and Japan in this area has a long history. Back in 1993, the Russian-Japanese Committee for Cooperation was established to assist in the disposal of nuclear weapons to be reduced in the Russian Federation. To ensure its own environmental safety, as well as within the framework of an overall strategy aimed at nuclear disarmament, Japan has taken measures such as training the personnel of Russian nuclear power plants to act in emergency situations, providing containers for storing spent nuclear fuel, etc. The next milestone was the signing in September 2000 of the Memorandum on the development of cooperation between the government of the Russian Federation and the government of Japan in the field of assistance to disarmament, non-proliferation and disposal of nuclear weapons to be reduced in the Russian Federation, and the adoption at the G8 summit in 2002 of the program "Global Partnership Against proliferation of weapons and materials of mass destruction", one of the projects within which was the program for the disposal of nuclear submarines taken out of the Russian fleet, called "Star of Hope" [8]

For Russian-Japanese energy relations, a triple catastrophe (tsunami, earthquakes, the accident at the Fukushima nuclear power plant) became the main catalyst. It paved the way for a long-term deepening of bilateral energy relations, and also ensured a quick correction of Japan's unstable energy situation after the catastrophe [9, p.159]. Russian scientists and now continue to work together with Japanese liquidators

In general, cooperation with Japan [11] gives Russia the opportunity to jointly participate in projects in the field of exploration and development of uranium deposits;

design, construction and operation of light water reactors; processing and handling of radioactive waste, etc.

Russia and other APEC member states - Indonesia, Canada, Mexico, Peru, Chile - have signed agreements on the peaceful use of atomic energy. The development of the nuclear power industry in Malaysia, Indonesia and Thailand is planned. Russia intends to participate in cooperation in the field of construction of reactors of generation "3+" within the framework of programs for the construction of nuclear power plants.

On behalf of the Russian Federation, the State Atomic Energy Corporation "Rosatom" has been vested with powers for the state management and use of atomic energy. ROSATOM provides 36% of the world market for uranium enrichment services, 17% of the nuclear fuel market (by the number of reactor units to which supplies are made), 13% of uranium production, which is of undoubted interest for the Indian side.

ROSATOM was established in 2007 and is a specialized body vested by the Russian Federation with powers to manage the use of atomic energy, manage activities related to the development, manufacture, and disposal of nuclear weapons and military nuclear power plants, as well as regulatory - legal regulation in the field of atomic energy use. The Corporation is not considered a public authority, but it has the right to represent the Russian Federation in the international arena, as well as conclude international agreements of an interdepartmental nature.

Thus, the main burden of cooperation and international cooperation on behalf of the Russian Federation is assigned to the state corporation "Rosatom". But, despite this, the law "On the State Atomic Energy Corporation Rosatom" [12] contains only one article concerning international cooperation, which defined the powers and functions of the corporation to participate in international cooperation in the field of atomic energy use. In accordance with Art. 14 "The Corporation is an authorized organization, submits proposals to the President of the Russian Federation or to the Government of the Russian Federation on the conclusion, implementation and termination of international treaties of the Russian Federation in accordance with Federal Law No. 101-FZ of July 15, 1995" On International Treaties of the Russian Federation"[13]. The Corporation concludes international agreements of an interdepartmental nature on issues within its competence, in accordance with the specified Federal Law. "

With a logical and systematic interpretation of Art. 14 of the law, the participation of the state corporation "Rosatom" in international legal cooperation can be divided into two levels. The departmental level, where Rosatom acts not only as an authorized expert organization, but also on behalf of the state signs an international agreement. The second level can be conditionally designated as overdepartmental (intergovernmental and interstate), where the state corporation is only an authorized expert organization involved at certain stages of the conclusion of an international treaty, and the signing is carried out by higher state bodies.

In the current reality, the state corporation "Rosatom" is faced with the need to reliably gain a foothold in the market of technologies and equipment for the nuclear fuel cycle and take leading positions, including by continuing to develop reactors of the new 4th generation. Despite the asymmetric level of development of nuclear energy technologies in the EAEU countries, the current positions of Rosatom State Corporation may in the future become the foundation for promoting multilateral nuclear energy cooperation through the regional development of nuclear energy and cooperation in the transportation, processing and disposal of spent nuclear fuel. However, in the current realities, interaction in the field of NFC technologies and equipment within the EAEU takes place mainly in the form of bilateral cooperation.

Thus, international cooperation within the framework of interstate regional integration associations is a key instrument for realizing the national interests of the Russian Federation in the field of nuclear energy. This fact, as well as the position that the country occupies in the world nuclear energy, determines the role of Russia as the initiator of the development of cooperation between states in the field of nuclear energy.

Bibliography

1. Kurashvili, A.Yu. International legal cooperation of the Russian Federation in the field of nuclear safety / A.Yu. Kurashvili // Leningrad Law Journal. - 2019. - No. 1 (55). - S. 177-187.
2. Lizikova, M.S. The main directions of cooperation in the nuclear industry within the framework of interstate regional integration associations with the participation of the Russian Federation / MS Lizikova // Cyberleninka [site]. - URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-napravleniya-sotrudnichestva-v-atomnoy-otrasli-v-ramkah-mezhgosudarstvennyh-regionalnyh-integratsionnyh-obedineniy-s> (date accessed: 24.10.2021)
3. Zhuchkova, T. A Prospects for cooperation between Russia and China in the field of nuclear energy / T. A. Zhuchkova // Cyberleninka [site]. - URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/perspektivy-sotrudnichestva-rossii-i-kitaya-v-sfere-atomnoy-energetiki>. (date of access: 24.10.2021)
4. Yurchenko, N. Yu. Analysis of the development of nuclear energy in India / N.Yu. Yurchenko // Innovations and investments. - 2020. - No. 2. - S. 90-92.
5. Memorandum of Understanding between the State Atomic Energy Corporation "Rosatom" and the Brazilian companies Eletrobras and Ele ^ description on the development of cooperation in the field of peaceful uses of atomic energy // ROSATOM: [site]. - URL: http://www.rosatom.ru/journal/news/rosatom-gosudarstvennye-energgetyul^es-kie-kompaa-nii-brazilii-podpisali-memorandum-o-vzaimopo-nimanii-v/?sphrase_id=323442. (date of access: 22.10.2021)
6. Development Strategy of the SCO until 2025 // Shanghai Cooperation Organization: [site]. - URL: <http://rus.sectsc.org/documents/> (date accessed: 22.10.2021)

7. Komarov, K. Nuclear energy after "Fukushima" through the prism of APEC / K. Komarov // International life: Special issue. APEC Russia. - 2012. -- S. 103-114.
8. Agreement between the Government of the Russian Federation and the Government of the Republic of Korea on cooperation in the peaceful use of atomic energy (Moscow, 28.05.1999) // Bulletin of international agreements. - No. 4. - 2005.
9. Vasilyuk, E.A. Some aspects of cooperation between the Russian Federation and Japan in solving global problems and ensuring security in the Asia-Pacific region / E. A. Vasilyuk // Cyberleninka [site]. - URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nekotorye-aspekty-sotrudnichestva-rf-i-yaponii-v-reshenii-globalnyh-problem-i-obespechenii-bezopasnosti-v-atr> (date of access: 24.10. 2021)
10. WrennYennie-Lindgren New dynamics in Japan–Russia energy relations 2011–2017 // Journal of Eurasian Studies. – 2018.- Vol 9. - № 2 -P.159.
11. Federal Law of December 1, 2007 No. 317-FZ "On the State Atomic Energy Corporation" Rosatom "" (with amendments and additions) /// Collected Legislation of the Russian Federation. - 2007. - No. 49. - Art. 6078.
12. Federal Law of July 15, 1995 No. 101-FZ "On international treaties of the Russian Federation" // АТР "Garant". - URL: <https://base.garant.ru/10103790/> (date of access: 22.03.2021)

РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫНЫҢ ЯДРОЛЫҚ ЭНЕРГИЯ САЛАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ ҢНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

Түйін. Мақалада Ресей Федерациясының атом энергетикасы саласындағы ынтымақтастығының негізгі нысандары талданады. Ресейдің бұл саладағы ұлттық мүдделері көпжақты және екіжақты қарым-қатынастар шеңберінде де жүзеге асырылады. Бірінші нәтижелер, ең алдымен, мемлекеттердің атом энергиясын пайдалану саласындағы халықаралық міндеттемелерінен туындайды және ынтымақтастықтың кең ауқымын қамтиды. Атом энергиясын пайдалану саласындағы мемлекетаралық ынтымақтастықтың неғұрлым тиімді үлгісін әзірлеу, сапалы жаңа деңгейге жету, осы саладағы мемлекетаралық интеграцияны дамыту, атом энергиясын пайдалану саласындағы мемлекеттер арасындағы ынтымақтастықтың нормативтік-құқықтық базасын үйлестіру және біріздендіру, бейбіт ядролық технологияларды дамыту саласындағы бірлескен саясатты қалыптастыру, ядролық технологиялар саласындағы тәжірибе алмасу кадрларды даярлау саласы және т.б. қарастырылған. Сонымен қатар, Ресей мен серіктес мемлекеттер арасындағы қазірдің өзінде қалыптасқан екіжақты қарым-қатынастарды нығайтуға және атом энергетикасын дамыту саласындағы бірлескен жобаларды жүзеге асыруға мәселелері зерттелген.

Кілт сөздер: ядролық қауіпсіздік, атом энергиясы, халықаралық ядролық ынтымақтастық, МАГАТЭ, Росатом.

**МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВОВОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ В
СФЕРЕ ЯДЕРНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ**

Аннотация. В статье анализируются основные формы сотрудничества Российской Федерации в области атомной энергетики. Национальные интересы России в этой сфере реализуются как в рамках многосторонних, так и двусторонних отношений. Первые проистекают в первую очередь из международных обязательств государств в области использования атомной энергии и охватывают широкий спектр сфер сотрудничества: разработка наиболее эффективной модели межгосударственного сотрудничества в области использования атомной энергии, достижение качественно нового уровня межгосударственной интеграции в этой сфере, гармонизация и унификация нормативно-правовой базы сотрудничества государств в области использования атомной энергии, формирование совместной политики в области развития мирных ядерных технологий, обмен опытом в области подготовки кадров и др. Последние нацелены на укрепление уже сложившихся двусторонних отношений между Россией и государствами-партнерами и реализацию совместных проектов в области развития атомной энергетики.

Ключевые слова: ядерная безопасность, атомная энергия, международное ядерное сотрудничество, МАГАТЭ, Росатом.

АЗАМАТТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖҮЙЕСІНДЕ МЕДИЦИНАЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕР КӨРСЕТУ ЖӨНІНДЕГІ МІНДЕТТЕМЕЛЕР

Ы.Ш.Жәлілханова

Астана халықаралық университеті
Құқық жоғары мектебінің 2 курс магистранты
yrystyzhalilkhanova@mail.ru

Түйін: Қазіргі Қазақстанда азаматтық-құқықтық реттеу жүйесін жалпы жаңғыртумен қатар, салалық заңнаманы, оның ішінде денсаулық сақтау және медициналық қызметтер көрсету саласындағы заңнаманы реформалаудың да елеулі процесі жүруде. Осыған байланысты, бүгінгі таңда денсаулық сақтау саласындағы қызметтің түрлі салаларын реттейтін әртүрлі нормативтік-құқықтық актілердің жобалары кеңінен талқылануда. Бұл, ең алдымен, бүгінгі таңда медициналық көрсетілетін қызметтер қазіргі заманғы әлеуметтік-экономикалық қатынастар жағдайында ерекше өзектілікке ие қазіргі экономикалық шындық пен тұтыну нарығының маңызды салаларының бірі болып табылатындығына байланысты. Осы жағдай медициналық қызмет көрсету саласына қатысты тұтынушылардың бұзылған құқықтарын қорғауды және қалпына келтіруді қамтамасыз етуге арналған тұтынушылардың құқықтарын қорғау институтын зерттеудің маңыздылығын анықтайды. Мақалада Қазақстан Республикасында медициналық қызметтер көрсету жөніндегі міндеттемелерді құқықтық реттеудің кейбір мәселелері қаралады. Медициналық көрсетілетін қызметтерді құқықтық реттеудің қазіргі жай-күйіне тән белгі реттеудің императивті әдісінің басым болуы болып табылады, соның салдарынан медициналық қызметті регламенттейтін заңнаманың жалпы ауқымында жариялық-құқықтық нормалардың жеке құқықтық нормалардан басым болуы байқалады.

Кілт сөздер: медициналық көмек; денсаулық сақтау; пациент; құқықтық қатынастар; құқықтық реттеу; медициналық қызметтер; құқықтық реттеу әдісі.

КІРІСПЕ

Адамға меңгеруге берілген барлық байлықтың ең құндысы және сенімді қорғалуы тиісі өмір мен денсаулық болып табылады. Дәрігерлердің кәсіби мүдделерін қорғаушылар не мәлімдесе де, медициналық көмек көрсетуге өтініш білдірген азамат, яғни пациент, ең осал, қорғансыз тарап болып қалады және оның құқықтары мен мүдделерін сақтау мемлекет пен қоғамның міндетіне айналады.

Медициналық қызмет көрсету міндеттемелерінің мәнін түсінудің негізі «медициналық көрсетілетін қызметтер» анықтамасынан бастау алады.

Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Кодексінің 1-бабының 181)-тармағына

сәйкес, медициналық көрсетілетін қызметтер дегеніміз денсаулық сақтау субъектілерінің нақты адамға қатысты профилактикалық, диагностикалық, емдеу, оңалту немесе паллиативтік бағыты бар іс-қимылдары болып танылады [1].

Бұл анықтама бойынша «медициналық көрсетілетін қызметтер» санатына әртүрлі медициналық араласулардың өте кең жиынтығы жататыны анық.

Қазақстан Республикасының азаматтарының көрсетілетін медициналық қызмет алу құқығы Қазақстан Республикасының Конституциясының 29-бабымен бекітілген [2].

Сонымен, қаралып отырған тақырыпқа қатысты медициналық көмек көрсету жөніндегі қызметтің үш түрін бөліп көрсетуге болады: біріншіден, Қазақстан Республикасы Конституциясының 29-бабында көрсетілген медициналық көмекке құқық; екіншіден, Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің өтемелелі қызмет көрсету бойынша 33-тарауымен реттелетін медициналық көрсетілетін қызметтер; Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің мердігерлік 32-тарауымен реттелетін медициналық жұмыстар [3].

Медициналық көрсетілетін қызметтің ғылыми негізделген тұжырымдамасын қалыптастыру үшін, біріншіден, медициналық қызметтің құқықтық табиғатын, екіншіден, оның ерекшеліктерін анықтау, үшіншіден, медициналық көрсетілетін қызмет пен басқа ұғымдарды ажырату қажет.

Ең алдымен, бірқатар ерекшеліктерге байланысты медициналық көрсетілетін қызметтің құқықтық сипатын қарастыру қажет. Бұл жағдайдағы бірінші ерекшелік – бұл қызметті орындаушыға қойылатын нақты талаптар, оның белгілі бір білімі бар адам ретіндегі ерекше мәртебесі (медицина қызметкері, медициналық ұйым).

Екінші маңызды ерекшелігі – әсер етудің ерекше объектісі болып табылатын азаматтардың денсаулығы. Алайда, бұл медициналық көрсетілетін қызметтердің объектісі болып денсаулық, дәрігердің іс-әрекетінің түпкі мақсаты ғана емес, медициналық қызмет көрсету қатынастарының өзі танылады.

Яғни, денсаулықтың айналым қабілеті жоқ, ол туғаннан адамға тиесілі және оны ешқандай жолмен иеліктен шығаруға болмайды. Өйткені, денсаулық жоғалту тәуекеліне бейім. Бірақ тағы да ақы денсаулыққа емес, оны қалпына келтіруге бағытталған медициналық қызметтерге төленеді.

Үшінші ерекшелігі, медициналық қызмет көрсету кезінде пайда болатын нәтиже. Оның мердігерліктен айырмашылығы, медициналық қызметтің мақсаты іс-әрекеттің нәтижесін қамтитын жағдайларды қоспағанда, біліктілік сипатына ие емес.

Мысалы, стоматологиялық қызмет көрсету кезінде, материалдық нәтиже тіс протездерінің және басқа стоматологиялық құрылымдардың эстетикалық

сипаттамаларында, пломбаларда, қалпына келтірулерде, яғни пациент арнайы білімі жоқ бағалай алатын қызметтің белгілі бір материалдық белгілерінде көрінеді.

Бұл жағдайда Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 630-бабына сәйкес келісім-шарт туралы ережеге ұқсастық жасау орынды болады, өйткені қызметтің осы айқын кемшіліктерін пациент әдеттегі мердігерлік қабылдау әдісімен анықтай алады [3]. Пациенттің жоғарыда көрсетілген өлшемшарттарды қабылдауын пациенттің амбулаториялық картасында немесе өзге де медициналық құжаттамада тіркеген орынды, өйткені бұл пациентті қызметтің осы кемшіліктеріне келесіде сілтеме жасау құқығынан айырады.

Жоғарыда көрсетілгендей, қызметтің жұмыстан айырмашылығы, материалдық нәтижеге ие емес. Қызмет, оның заңды анықтамасына сәйкес, әдетте осы қызмет қолданылатын мақсатқа жетуге бағытталуы керек. Қызметтің мақсаты мен нәтижесі (әсері) бірдей емес. Іс-әрекет ретінде медициналық қызмет тек пайдалы нәтижеге қол жеткізуге бағытталған, қызмет көрсету процесінде пайдалы деп бағаланады, бірақ міндетті түрде пайда мен көмек әкелмейді, сондықтан «пайдалы мақсат» сөздерін қолдану ыңғайлы болар еді.

Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Кодексінің 7-бабының 1-тармағының 32) тармақшасына сәйкес сәйкес, денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті орган болып табылатын Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі тиісті сападағы медициналық қызмет бекітетін медициналық көмектің орташаланған көлемін қамтамасыз етуге арналған медициналық қызметтің стандарттарын әзірлейді және бекітеді.

Медициналық көмек көрсетуді ұйымдастыру стандарттары сәйкес аурулары бар пациенттерге медициналық көмек көрсетуді ұйымдастырудың жалпы қағидаттары мен талаптарын белгілейді, амбулаториялық-емханалық көмек көрсетуді, жедел және шұғыл, стационарды алмастыратын және стационарлық көмекті жүзеге асыруды, бастапқы медициналық құжаттаманы ресімдеу мен жүргізуді, еңбекке уақытша жарамсыздық сараптамасын жүргізуді, пациенттерге дәрілік заттарға рецептер беруді, мүгедектікті және еңбек ету қабілетінен айырылу дәрежесін белгілеу үшін медициналық-әлеуметтік сараптамаға жіберуді регламенттейді [4].

Алайда, әдебиеттерде медициналық қызмет стандарттары туралы айту дұрыс емес екендігі туралы негізделген қарсылықтар туындайды, ең алдымен, қызметтер бірдей манипуляцияларға реакциясы әр түрлі болатын белгілі бір адамдарға көрсетіледі және оларды бір стандартқа «сәйкестендіру» мүмкін емес деген тұжырымдамалар қарастырылады.

Бүгінгі таңда азаматтық тәртіптің категориясы ретінде қызметтің құқықтық табиғаты іс жүзінде ешқандай күмән тудырмайды. Бірақ бұл әрдайым болған емес:

бұрын пациент пен медициналық қызмет өндірушісі арасындағы қарым-қатынас әкімшілік-құқықтық сипатқа ие деп есептелген.

Медициналық көрсетілетін қызметтердің азаматтық-құқықтық қатынастағы аса маңызды құралы ретінде ақылы медициналық көрсетілетін қызметтер (көмек) ұсыну жөніндегі шарттың үлгілік нысанының бекітілуі болып табылады [5].

Сонымен қатар, шарттың бұл түрі өзінің нақты тақырыбымен ерекшеленетінін мойындау керек, ол адамның денсаулығы мен өмірі сияқты маңызды жеке мүліктік емес артықшылықтар болып табылады.

Мұндай шарттағы құқықтық қатынастардың субъектілері бірдей емес және бола алмайды, өйткені медициналық қызметтерді тұтынушылар (пациенттер), әдетте, арнайы медициналық білімі жоқ, іс жүзінде емдеуші дәрігердің немесе медициналық мекеменің билік нұсқауларын орындауға міндетті.

Өкінішке орай, заңнама «медициналық араласу» ұғымына анықтама бермейді. Шын мәнінде, бұл кез-келген медициналық манипуляцияны медициналық араласу ретінде қарастыруға болатын жағдайды тудырады.

Медициналық қызмет көрсету шарты бойынша екі тараптың да жауапкершілігі тиісті деңгейде регламенттелмеген және шарттардың осы түрінің қажеттіліктерін ескермейді.

Қарастырылып отырған қатынастардың фидуциарлық сипатына байланысты тікелей медициналық көмек көрсетілетін субъектінің келісім-шартында заңды бекітуге қатысты мәселе нақты реттелуі керек деген тұжырымдамаға келуге болады.

Пациенттің медициналық қызмет алу құқығын іске асыру тәртібін реттейтін негізгі заңнамалық акт 2020 жылғы 7 шілдедегі «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының Кодексі болып табылады, ол медициналық қызметтер көрсету жөніндегі қатынастарды реттеу кезінде пайдаланылады.

Ал міндетті медициналық сақтандыру саласында туындайтын құқықтық қатынастардың негізінде мемлекеттік денсаулық сақтау мекемелеріндегі медициналық көмек азаматтарға тиісті бюджет, сақтандыру жарналары, басқа да түсімдер есебінен тегін көрсетіледі.

Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі Қазақстанда қабылданған міндетті медициналық сақтандыру бағдарламаларына сәйкес іске асырылады. Міндетті медициналық сақтандырудың мемлекеттік жүйесі қалыптасатын қаржы қаражаты сақтанушылардың міндетті медициналық сақтандыруға аударымдары есебінен құралады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Осылайша, медициналық қызмет деп мақсаты оның өмірін құтқару, денсаулығын нығайту болып табылатын, ведомстволық тиесілігіне және меншік нысанына, қаржыландыру көзіне қарамастан, пациентке медициналық ұйым (жеке практикамен айналысатын дәрігер) көрсететін, Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес келетін диагностикалық, емдеу-профилактикалық сипаттағы іс-шаралар кешенін түсіну керек.

Бұл ретте, медициналық қызметтер азаматтың оларды міндетті/ерікті сақтандыру шеңберінде не қызметтер көрсетуге арналған шарт бойынша алатынына қарамастан, барлық жағдайларда азаматтық-құқықтық болып табылады.

Қазіргі таңда көрсетілетін медициналық қызметтердің сапасын бағалаудың құқықтық тетігін айқындау елеулі практикалық және теориялық мәселе болып қала береді.

Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаев 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» стратегиясы бір бағыт ретінде сапалы медициналық көмекпен қамтамасыз ету және денсаулық үшін ортақ жауапкершілік қағидаттарын сақтай отырып, әлеуметтік бағдарланған ұлттық денсаулық сақтау жүйесінің орнықтылығы мен серпінді дамуына бағыт алып отыр [6].

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласын дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына сәйкес медициналық көрсетілетін қызметтердің сапасы мен тәртібін реттеу аса маңызды қадам ретінде танылады [7].

Зерттеу негізінде медициналық қызмет сапасының негізгі өлшемшарттарының бірі медициналық көмек стандарттарын орындау, ал оны орындау сапалы және қауіпсіз медициналық қызмет көрсету шарттарының бірі болып табылады.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ Кодексі - [ЭР]: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000000360#z2174>.
2. 30 тамыз 1995 жылы республикалық референдумда қабылданған Қазақстан Республикасының Конституциясы - [ЭР]: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000> .

3. Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 1 шілдедегі N 409 Азаматтық кодексі (ерекше бөлім) - [ЭР].: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409>.
4. Электронды ресурс: <https://www.gov.kz/memleket/entities/dsm/press/article/details/4300?lang=kk>.
5. «Денсаулық сақтау субъектілерінің ақылы қызметтер көрсету қағидаларын және ақылы медициналық көрсетілетін қызметтер (көмек) ұсыну жөніндегі шарттың үлгілік нысанын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 29 қазандағы №ҚР ДСМ-170/2020 бұйрығы - [ЭР].: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000021559>.
6. «Қазақстан-2050 Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Қазақстан Республикасының Президенті – елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, Астана қаласы, 2012 жылғы 14 желтоқсан - [ЭР].: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1200002050>.
7. «Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласын дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 26 желтоқсандағы № 982 қаулысы - [ЭР].: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900000982>.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ПО ОКАЗАНИЮ МЕДИЦИНСКИХ УСЛУГ В СИСТЕМЕ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫХ ОТНОШЕНИЙ

Аннотация: В современном Казахстане наряду с общей модернизацией системы гражданско-правового регулирования идет значительный процесс реформирования отраслевого законодательства, в том числе в сфере здравоохранения и оказания медицинских услуг. В связи с этим на сегодняшний день широко обсуждаются проекты различных нормативно-правовых актов, регулирующих различные деятельности в сфере здравоохранения. Это связано, прежде всего, с тем, что сегодня медицинские услуги являются одной из важнейших отраслей современной экономической действительности и потребительского рынка, которая приобретает особую актуальность в условиях современных социально-экономических отношений. Данное обстоятельство определяет важность исследования института защиты прав потребителей, призванного обеспечить защиту и восстановление нарушенных прав потребителей в сфере медицинских услуг. В статье рассматриваются некоторые вопросы правового регулирования обязательств по оказанию медицинских услуг в Республике Казахстан. Характерной чертой современного состояния правового регулирования медицинских услуг является преобладание императивного метода регулирования, вследствие чего в общем масштабе законодательства, регламентирующего медицинскую деятельность, наблюдается преобладание публично-правовых норм над частноправовыми.

Ключевые слова: медицинская помощь; здравоохранение; пациент; правоотношения; правовое регулирование; медицинские услуги; метод правового регулирования.

OBLIGATIONS TO PROVIDE MEDICAL SERVICES IN THE SYSTEM OF CIVIL LAW RELATIONS

Abstract: In modern Kazakhstan, along with the general modernization of the system of civil law regulation, there is a significant process of reforming sectoral legislation, including in the field of healthcare and the provision of medical services. In this regard, projects of various regulatory legal acts regulating various activities in the field of healthcare are widely discussed today. This is primarily due to the fact that today medical services are one of the most important branches of modern economic reality and the consumer market, which is becoming particularly relevant in the conditions of modern socio-economic relations. This circumstance determines the importance of the research of the consumer protection institute, designed to ensure the protection and restoration of violated consumer rights in the field of medical services. The article discusses some issues of legal regulation of obligations to provide medical services in the Republic of Kazakhstan. A characteristic feature of the current state of legal regulation of medical services is the predominance of the imperative method of regulation, as a result of which, on the general scale of legislation regulating medical activities, there is a predominance of public law norms over private law.

Key words: medical assistance; health care; patient; rights; legal regulation; medical services; method of legal regulation.

ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ ГОСУДАРСТВ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРОЗРАЧНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА

М.Р.Абдраманова

магистрант 2 курса
направление «Бюджетная коррупция»
Академия правоохранительных органов
при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан
uuniversal001@mail.ru

Аннотация. В статье рассмотрена важность обеспечения прозрачности в бюджетной сфере, являющейся главным экономическим документом страны. Рассмотрен опыт, а также передовые методы зарубежных стран для обеспечения участия граждан и общественности в бюджетном механизме. Приведен обзор наиболее успешных методик по обеспечению гражданского участия в распределении бюджетных средств, их дальнейшей реализации. Автором внесены предложения по обеспечению участия граждан в бюджетном механизме страны, а также важность данного участия в демократическом государстве. Целью рассмотренных предложений является создание антикоррупционного рычага в сфере бюджетного законодательства, в лице граждан и общественности.

Ключевые слова: Бюджет, передовая практика зарубежных стран в области бюджетирования, антикоррупционные меры в сфере бюджета, общественность и гражданская позиция в сфере бюджета, прозрачный бюджет.

«Тот факт, что составление бюджета представляет все больший интерес для гражданского общества и больше не считается лишь делом государства и хозяйственной палаты, служит хорошим предзнаменованием для нашей демократии». [1]

Открытость и прозрачность бюджета является одним из самых обсуждаемых и политизированных вопросов во всем мире. Можно даже заявить, что прозрачность бюджета пропорциональна уровню демократии в государстве и степени развития коррупции в государственном аппарате.

В данном случае участие граждан в распределении бюджета страны на региональном уровне, в стратегическом планировании развития региона, путем внесения предложения, выявления актуальных и наиболее важных для общества вопросов с последующими предложениями решения со стороны власти и конечно же, прозрачное распределение выделяемых на решение вопросов бюджетных средств, вплоть до участия в принятии объектов является сильным механизмом в борьбе с неэффективной растратой средств и профилактике коррупции.

В свою очередь, предоставление народу власти при распределении собранных им же денег, является прямым исполнением нормы части 1 статьи 3 Конституции Республики Казахстан, гласящей, что единственным источником государственной власти является народ. [2]

С момента получения суверенитета бюджетное законодательство Казахстана перетерпело несколько уровней исторического развития и становления. Если первый закон о Бюджетной системе являлся документом без конкретизации принципов, уточнения межбюджетных отношений и без конкретизации отдельных норм, то сегодняшний Бюджетный кодекс страны является правовым актом основанным на лучших международных практиках, рекомендациях Международного Валютного фонда, фондов Сорос, и иных организации.

На сегодняшний день бюджетное законодательство Казахстана основано на модели бюджетирования ориентированного на результат, концепция которого подразумевает максимальное обеспечение открытости и доступности всей бюджетной информации, позволяющей всем заинтересованным лицам судить о том, насколько эффективно тратятся деньги налогоплательщиков, насколько эффективно работают органы власти. [3]

В свою очередь в Кодексе надлежащей практики по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере Международного Валютного Фонда к основополагающим элементам прозрачности в бюджетно-налоговой сфере отнесены:

- 1) четкости функций и обязанностей;
- 2) открытости бюджетных процессов;
- 3) доступности информации для общественности;
- 4) гарантий достоверности.

Странам участникам рекомендовано, предоставлять общественности исчерпывающую информацию о прошлой, текущей и прогнозируемой на будущее деятельности в бюджетно-налоговой сфере и об основных фискальных рисках.

Бюджетная документация, в том числе итоговые счета, и другие публикуемые фискальные отчеты, должны охватывать всю бюджетную и внебюджетную деятельность центрального правительства. [4]

Так, бюджетные документы считаются общедоступными, когда они публикуются онлайн, бесплатно, в разумные сроки учреждением, которое их подготавливает, для того, чтобы общественность имела доступ к значимой и главное актуальной информации о бюджетных решениях. [5]

Наряду с этим, Международным Валютным фондом издан Кодекс «Руководство по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере» [6], где рекомендуется своевременно и систематически осуществлять полное раскрытие всей важной налогово-бюджетной информации и представлен набор принципов оптимальной практики, касающихся основных бюджетных отчетов, раскрытия конкретной информации, качества и достоверности.

Таким образом, как мы видим прозрачность бюджета является актуальной темой на международном уровне, в связи с чем предлагаем рассмотреть лучшие практики стран в данном направлении.

Во времена цифровизации обеспечивать прозрачность и отчетность бюджета весьма просто, однако это требует со стороны руководства страны должного внимания и политической воли.

К примеру, многие государства используют специальную информационную площадку, индекса открытости бюджета, для предоставления информации общественности, однако имеются примеры, когда загруженные файлы невозможно прочесть, есть только общие цифровые данные, без подробного объяснения, поздняя публикация и прочие манипуляции со сведениями.

Ярким примером по обсуждению вопросов с общественностью и установлению обратной связи является Министерство финансов Великобритании, которая проводит консультации по вопросам политики, в ходе которых все законопроекты размещаются в Интернете, включая финансовые и налоговые предложения, с призывом к письменным представлениям по любой теме законопроекта, сроком до восьми недель. По результатам рассмотрения всех предложений и комментариев, правительство размещает полный список ответов, полученных в ходе каждой консультации, а также ответ правительства, о том, как они использовали вклад общественности в подготовку бюджета. [7]

В Новой Зеландии разработан «Бюджет благополучия», где основным показателем является благополучие представителей разных поколений в таких областях, как здравоохранение, окружающая среда и развитие общин. В свою очередь, для оценки уровня благополучия критерий были разработаны самими гражданами, экспертами.

Как утверждают эксперты ОЭСР [8], при обсуждении законопроектов зачастую принимают участия общественно благополучные слои населения, за бортом обсуждения зачастую остаются граждане с низким правовым нилигизмом и социальными условиями.

Данное замечание было учтено Правительством Мексики, которое создало механизм под названием «Социальные контролеры», в рамках которого социальные программы, осуществляемые в первую очередь в интересах

неблагополучных категорий граждан, контролируются комитетами бенефициаров программ, которые, в свою очередь, дают свои отзывы о предоставлении услуг и использовании государственных ресурсов. В рамках наиболее хорошо разработанных механизмов участия, правительство четко объясняет, какого рода вклад они хотят получить, или что будет обсуждаться в ходе каждого участия общественности.

Обзор оценивает круг вопросов, которые поднимаются на обсуждении в рамках механизмов участия, и рассматривает шесть ключевых бюджетных тем: макроэкономические вопросы; прогнозы доходов, политика и управление; политика социальных расходов; уровни дефицита и задолженности; государственные инвестиционные проекты; и коммунальные услуги. [9]

В Португалии и Южной Корее Бюджетирование на основе участия - это процесс, встречающийся, в основном, в органах местной власти, для более эффективного распределения финансирования на основе общественных приоритетов и делегирования полномочий по принятию решений относительно части бюджета напрямую общине.

Процесс бюджетирования на основе участия для центрального правительства в Южной Корее осуществляется местными органами власти. Правительства устанавливают правила участия и параметры проектов, а затем обращаются с призывом о представлении идей по проектам для их финансирования. Предложения фильтруются и оцениваются на предмет соблюдения требований, целесообразности и экономической эффективности. Португальская модель предусматривает проведение личных встреч для обмена идеями по поводу предложений.

В Южной Корее, Комитет граждан, созданный путем случайного отбора, собирается для обсуждения и фильтрации поданных онлайн предложений. Эти встречи дают возможность гражданам, гражданскому обществу и правительственным чиновникам работать вместе и достигать консенсуса в отношении идей. Затем общественность голосует по предложениям онлайн или во время встреч. Победившие проекты финансируются законодательным органом в рамках бюджетного процесса. Сложность бюджетирования на основе участия по сравнению с другими формами участия общественности заключается в том, что получаемые в результате проекты, могут составлять лишь небольшую долю от общего бюджета. [10]

Интерактивная инфографика и интерактивные данные помогают канадцам понимать федеральное правительство. Информационная система Секретариата Казначейского совета InfoBase дает возможность парламентариям и гражданам Канады получать авторитетную информацию о том, как правительство расходует государственные средства, управляет своим персоналом и планирует достигать намеченные результаты. Система InfoBase объединяет информацию и данные,

которые ранее были рассредоточены по почти 100 годовым отчетам (ведомственным планам), в рамках единого инструмента на основе использования больших данных. Благодаря включению этих данных в систему InfoBase, канадцы и члены парламента теперь имеют возможность понимать, что министерства стремятся достичь, и как используются ресурсы для достижения намеченного. Кроме того, система InfoBase трансформирует способ предоставления финансовой информации и информации о результатах гражданам Канады. Объединяя данные и информацию, извлеченные из «разобщенных» ведомственных отчетов, InfoBase позволяет пользователям изучать в горизонтальном разрезе информацию о различных аспектах операций правительства. [11]

Мексика – портал «Прозрачный бюджет» С 2011 года в федеральном правительстве функционирует портал «Прозрачный бюджет» (Portal de Transparencia Presupuestaria - РТР), на котором информация о деятельности правительства представлена таким образом, что благодаря использованию инфографики и размещению информации с географической привязкой пользователи могут интерпретировать ее, не обладая глубокими знаниями о бюджетных процессах и бюджетной информацией. На портале также размещено несколько открытых баз данных, которыми могут пользоваться аналитики и исследователи. Мексика стала первой страной, официально принявшей открытую спецификацию пакета бюджетных данных, которую продвигают секретариат Глобальной инициативы по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере (GIFT), международная сеть организаций Open Knowledge и Всемирный банк. Федеральное правительство Мексики также официально применяет Стандарт публикации открытых данных по государственным контрактам и недавно ввело в эксплуатацию портал открытых данных по государственным контрактам. [12]

США – ежеквартальные обзоры результатов деятельности Еще один важный аспект Закона США 2010 года «О модернизации Закона об эффективности и результатах деятельности правительства» состоит в том, что закон требует регулярного проведения официальных совещаний сотрудников ведомств для обсуждения полученных данных. Агентства обязаны проводить ежеквартальные обзоры (иногда называемые «обзорами на основе анализа данных») хода достижения приоритетных и других существенных целей агентства. Такие совещания проходят под руководством директора агентства. Старшие руководители и лица, ответственные за достижение конкретных целей, подробно рассказывают о прогрессе в достижении каждой цели. Лица, ответственные за достижение конкретных целей, обязаны отслеживать конечные результаты, уяснять, почему растут или снижаются соответствующие показатели, и организовывать работу по внесению улучшений. [13]

Исходя из изложенного, полагаем, что Казахстан прилагает большие усилия для применения информационных технологий при осуществлении государственных операций всех видов, в целях повышения эффективности

предоставления государственных услуг, что обозначено Президентом страны в качестве приоритета. Страна также стремится достичь высоких стандартов финансовой отчетности как в государственном, так и в корпоративном секторах.

Сегодня на официальном сайте Министерства финансов, Счетного комитета и специальной площадке Открытый бюджет можно ознакомиться с бюджетом местных исполнительных органов, общими цифрами касаемыми доходов и расходов бюджета государства и консолидированного бюджета, о государственном долге. Также имеется табличный вариант общей суммы отчетов, однако найти полную картину с разворачиваемой информации не имеется возможности, большая часть документации, представляемой парламенту с предложениями по бюджету, недоступна широкой общественности. Информация публикуется об отдельных государственных закупках, но без консолидированного предоставления общей картины по закупкам. Акцент был сделан на формальном соблюдении международных стандартов, а не на партнерстве с парламентм и широкой широкой общественностью по разработке политики и ее разъяснения, как это делается в большинстве стран ОЭСР.

В связи с чем, нами предлагается:

Рассмотреть вопрос наиболее развернутой отчетности на площадке «Открытый бюджет». раскрыть полную информацию по поступлениям с подробной отчетностью как налоговых, так и неналоговых поступлений.

Рассмотреть вопрос обеспечения прозрачности в консолидированном бюджете, в том числе по движению денежных средств Национального фонда и квазигосударственного сектора.

Выносить на обсуждение граждан вопрос финансирования средствами из Национального фонда.

Рассмотреть вопрос обсуждения с гражданами планирования распределения денежных средств из местного бюджета на специальной площадке с подробным отчетом по всем комментариям и предложениям.

Рассмотреть вопрос по обеспечению прозрачности в сфере поступлений за нефте-сырьевую сферу, путем публикации отчета о поступлениях и тратах из Нацфонда с конкретным раскрытием информации по всем статьям на специальной площадке.

Обеспечить прозрачную работу квазигосударственного сектора, в том числе обеспечить деятельность в сфере государственных закупок по единому закону. Обеспечить своевременную доступность ежегодного отчета Счетного комитета.

При рассмотрении бюджета на предстоящий год в местном представительном органе включить экспертную комиссию со стороны

представителей предпринимательства через НПП «Атамекен», для более тщательного изучения бюджетных заявок в особенности ценовых предложений на основе которых планируется бюджетное финансирование.

Рассмотреть возможность создания Социальных контролеров, в рамках которого социальные программы, осуществляемые в первую очередь в интересах неблагополучных категорий граждан, контролируются комитетами бенефициаров программ, которые, в свою очередь, дают свои отзывы о предоставлении услуг и использовании государственных ресурсов.

Литература:

1. Зукисва Кота, Daily Maverick, Maverick Citizen Budget авторская колонка: Финансовая прозрачность и сильные государственные учреждения: Установление взаимосвязи. 24 февраля 2020 г.
2. Конституция Республики Казахстан ст.3 1995 г.
3. Бюджетированное ориентированное на результат к.э.н.Макашина О.В.
4. Кодекс надлежащей практики по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере
5. Индекс открытости бюджета [Электрон. ресурс] – URL: https://www.internationalbudget.org/sites/default/files/2020-05/2019_Report_RU.pdf стр 26-28 (дата обращения: 25.06.2021).
6. МВФ «Руководство по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере». [Электрон. ресурс] – URL:
7. <https://www.imf.org/external/np/fad/trans/rus/manualr.pdf> (дата обращения: 25.06.2021).
8. Официальный сайт Парламента Великобритании, Практика бюджетного законодательства. [Электрон. ресурс] – URL: <https://www.parliament.uk> (дата обращения: 25.06.2021).
9. Передовая практика ОЭСР в области бюджетирования ориентированного на результат. [Электрон. ресурс] – URL:
10. https://www.pempal.org/sites/pempal/files/event/2019/D1%8F/files/oecd_good_practices_in_performance_budgeting_final_rus.pdf (дата обращения: 25.06.2021).
11. Прозрачность в бюджете. Официальный сайт Правительства Новой-Зеландии. [Электрон. ресурс] – URL: <https://www.treasury.govt.nz/publications/wellbeing-budget/wellbeing-budget-2021-securing-our-recovery> (дата обращения: 25.06.2021).
12. Официальный сайт Правительства Южной Кореи. [Электрон. ресурс] – URL: <https://tradingeconomics.com/south-korea/government-budget> (дата обращения: 25.06.2021).
13. Официальный сайт Правительства Канады. [Электрон. ресурс] – URL: <http://www.tbs-sct.gc.ca/ems-sgd/edbbddl/index-eng.html#about> (дата обращения: 25.06.2021).

14. Прозрачный бюджет. Официальный сайт Правительства Мексики. [Электрон. ресурс] – URL:www.fiscaltransparency.net/use/mexico-became-the-first-country-to-formally-adopt-the-open-fiscaldata-package/
15. Прозрачный бюджет, передовые практики ОЭСР [Электрон. ресурс].

МЕМЛЕКЕТТІК БЮДЖЕТТІҢ АШЫҚТЫҒЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ ШЕТЕЛ МЕМЛЕКЕТТЕРІНІҢ ТӘЖІРИБЕСІ

Түйін. Мақалада еліміздің басты экономикалық құжаты болып табылатын бюджет саласындағы ашықтықты қамтамасыз етудің маңыздылығы қарастырылған. Бюджет тетігіне азаматтар мен қоғамның қатысуын қамтамасыз ету үшін шет елдердің тәжірибесі, сондай-ақ озық әдістері қаралды. Бюджет қаражатын бөлуге, оларды одан әрі іске асыруға азаматтық қатысуды қамтамасыз ету бойынша неғұрлым табысты әдістерге шолу келтірілген. Автор азаматтардың мемлекеттің бюджеттік механизміне қатысуының маңыздылығын қамтамасыз ету бойынша ұсыныстар енгізді. Қаралған ұсыныстардың мақсаты азаматтар мен қоғам тарапынан бюджеттік заңнама саласында сыбайлас жемқорлыққа қарсы тетік құру болып табылады.

Түйінді сөздер: Бюджет, шет елдердің бюджеттеу саласындағы озық практикасы, бюджет саласындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы шаралар, бюджет саласындағы азаматтардың және қоғамның қатысу маңыздылығы, мөлдір бюджет.

THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN ENSURING TRANSPARENCY OF THE STATE BUDGET

Annotation. The article considers the importance of ensuring transparency in the budgetary sphere, which is the main economic document of the country. The experience and advanced methods of foreign countries to ensure the participation of citizens and the public in the budget mechanism are considered. An overview of the most successful methods for ensuring civic participation in the allocation of budget funds and their further implementation is given. The author has made proposals to ensure the participation of citizens in the budgetary mechanism of the country, as well as the importance of this participation in a democratic state. The purpose of the proposals considered is to create an anti-corruption lever in the field of budget legislation, represented by citizens and the public.

Keywords: Budget, best practices of foreign countries in the field of budgeting, anti-corruption measures in the field of budget, public and civic position in the field of budget, transparent budget.

ӨЗГЕ ДЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЫҚПАЛ ЕТУ ШАРАСЫ

РЕТІНДЕ КЕҢЕЙТІЛГЕН МҮЛІКТІ ТӘРКІЛЕУДІҢ ПЕРСПЕКТИВАСЫ

Т.А. Сабитова

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы
жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының магистранты
Қазақстан Республикасы, Қосшы қ., Республика к-сі, 16, tolganaisabitova@gmail.com
Ғылыми жетекші **А.М.Алибекова**, з.ғ.к., Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы
жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының доценті

Түйін: Мақала өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретіндегі мүлікті тәркілеу институтын зерттеуге бағытталған. Шетел мемлекеттері мен отандық қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама нормаларын салыстырмалы талдау негізінде өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретіндегі мүлікті тәркілеу ерекшеліктері зерделенді. Зерттеу нәтижесінде in rem жүйесі негізінде өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретіндегі мүлікті тәркілеу бойынша Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасын жетілдіру бойынша ұсынымдар әзірленген.

Кілт сөздер: мүлікті тәркілеу, өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы, үкім шығарылғанға дейін мүлікті тәркілеу, in rem тәркілеу, кеңейтілген мүлікті тәркілеу.

КІРІСПЕ

Жаһандық даму уақытында халықаралық сипаттағы қылмыстардың саны артуда. Бірінші Елбасымен «Қазақстан – 2050» стратегиясында дәл байқалғандай, корпоративтік ойлаудың қуаты барлық процестердің біртұтас алып қаралуында жатыр [1]. Қылмыстылық аясындағы процестерді қарастырсақ, қылмыстық құқық бұзушылықтар, әсіресе халықаралық сипаттағы қылмыстар қылмыстық жолмен табылған активтермен тікелей байланысты. Қылмыстарды қаржыландыру активтері, қылмыстық құқық бұзушылық нәтижесінде табылған мүліктер мен қаражаттар бұл қоғамға қауіпті механизмінің үзіліссіз айналымын қамтамасыз етеді. Сондақтан қылмыстылықты тоқтатуға бағытталған күресте мүлікті тәркілеуді назардан тыс қалдыру мүмкін емес.

Қылмыстылықпен күресу шараларын белгілейтін қылмыстық-құқықтық нормалар тиімділігі олардың қазіргі болмыстың талабына сәйкес келуіне байланысты. Осы себепті де қылмыстық құқық нормалары заманнан қалыспай, шынайы жағдайларға (заманауи технологиялар, менталитет, саяси жағдай, т.б.) бейімделе өзгеруі қажет. Мұндай өзгеріс отандық қылмыстық құқықтағы мүлікті тәркілеу институтынан тыс қалмауда.

Қазақстан Республикасы (әрі – ҚР) қылмыстық құқығында мүлікті тәркілеу қосымша жаза ретінде қарастырылып келген. Оны тағайындау барысында негізгі

фигура қылмыс жасаған тұлға мен оның мүліктік жауапталығы болып табылады, яғни қылмыстық құқық бұзушылық жасауда қолданылған не оның нәтижесінде табылған мүлікті тәркілеу қылмыстық тәртіппен жүзеге асырылады (лат. «in personam» - тұлғаға қарсы). Басқаша айтқанда, in personam тәркілеу қылмыстық процесте кінә мен мүліктің қылмыспен байланысы дәлелденгенде айыптау үкімі шыққанда нақты адамға қатысты қолданылады.

2014 жылы ҚР Қылмыстық кодексінің (әрі – ҚК) қабылдауымен енгізілген қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретіндегі мүлікті тәркілеу отандық заңнамаға қылмыстық істен тыс мүлікті тәркілеу (лат. «in rem» - мүлікке қарсы) жүйесін әкелді. In rem тәркілеу жүйесінің ерекшелігі – оның мүліктік жаза ретінде тұлғаға қатысты емес, заңсыз алынған мүлікке бағытталуы және айыптау үкімін қажет етпеуі, сондай-ақ әдетте тәркіленуге жататын мүлік иесіне оның заңды шығу тегін дәлелдеу міндетін аударудан тұрады. Ол өзге мемлекеттерде «азаматтық тәркілеу», «қауіпсіздік шарасы ретіндегі мүлікті тәркілеу», «қылмыстық-құқықтық сипаттағы шара ретіндегі мүлікті тәркілеу», «құқықтық салдар» т.б. атауларына ие болғанымен, ортақ принциптерге негізделген.

2004 жылғы Сыбайлас жемқорлыққа қарсы БҰҰ конвенциясының 54-бабында әрбір қатысушы мемлекет қылмыскердің қайтыс болуы, бас сауғалауы немесе болмауы себепті немесе басқа да тиісті жағдайларда оның ізіне түсу мүмкін болмаған кезде істер бойынша қылмыстық іс жүргізу шеңберінде үкім шығармастан осындай мүлікті тәркілеуге мүмкіндік туғызу үшін қандай шаралар болса, сондай шаралар қолдану туралы мәселені қарастыратындығын анықтайды [2].

Аталған норма мен өзге халықаралық нормалар өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретіндегі мүлікті тәркілеуді мемлекеттердің заңнамаларында орын алуына әкелді. Өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретінде мүлікті тәркілеу бойынша шетел мемлекеттерінің тәжірибесін зерттеу ең алдымен отандық қылмыстық, қылмыстық-процестік заңнаманы жетілдіру көз қарасынан қызығушылық тудыртады.

Ұлыбритания Біріккен Корольдігінің Парламенті «Қылмыстық табыстар туралы» (POCA – Proceeds of Crime Act) 2002 жылғы Заңы мүлікті қылмыстық тәртіптен тыс түрлерін енгізді. «Азаматтық-құқықтық тәртіпте құқыққа қайшы әрекетпен табылған табыстарды қайтару» атты 5-бөлімінде қылмыстан алынған табыстар қылмыстық іс бойынша үкім шығарусыз, күдікті қаза болған, қудалаудан жасырынған не иммунитеті бар жағдайларда тәркілеу мүмкіндігі пайда болды. Мүлікке қатысты азаматтық іс жүргізу айыпталушы ақталғанда да жүргізіле берді [3].

Тәжірибеде құқық қорғау органдары мүлік қылмыстық іс-әрекет нәтижесінде алынғанын дәлелдеу күрделі болғандықтан, 2017 жылы 30 қыркүйектен бастап әрекет ететін «Криминалды қаржылар туралы» Заңмен мүліктің заңды шығу тегі

күдіктіге ауысытырылған. Мүлікті тәркілеу туралы бұйрық Еуропа экономикалық аумағынан тыс мемлекеттерден келген саяси маңызы бар тұлғалар мен елеулі қылмыстарға тартылған тұлғалардың иелігіндегі құны 50 мың фунт стерлингтер жоғары «шығу тегі түсініксіз байлықтарға» қатысты шығарылады. Тұлға мүліктің шығу тегі бойынша түсініктеме бере алмауы немесе беруден бас тартуы тәркілеуге негіз болады. Сондай-ақ, мүліктің нақты қылмыспен байланысын анықталуы міндетті талап емес [4]. Тұлғаға мүліктің шығу тегін дәлелдеу бойынша ауыртпалық, оның «қылмыстық өмір салтын» ұстанады деп танылуынан кейін пайда болады [5].

Мұндай тәркілеу жүйесі 1956 жылы «Қауіпсіздік пен қоғамдық имандылыққа қатер төндіретін тұлғаларға қарсы алдын алу шаралары туралы» заңымен Италияда мафиямен күресте енгізілген және айыпталушыға оның заңды табыстарынан құны асатын мүлікінің заңды шығу тегін дәлелдеуді міндеттеуден тұрған. Егер тұлға мүліктің заңды шығу тегін түсіндіре алмаса не сот белгілеген уақытта келмеген жағдайда, мүлік тәркіленуге жатқан. Бұл шара мафияның қылмыстық әрекеттерімен күресуде шешуші бастапқы қадамдарының бірі болды, себебі байлығынан айырылған мафия билігінен де айырыла бастады [6].

АҚШ мемлекетінде тәркілеуге ақшаны жылыстату мақсатында жасалған не жасалуға оқталған шарттармен, оның ішінде ақша қаражатын аудару бойынша заңсыз операцияларға байланысты кез-келген мүлік; АҚШ юрисдикциясындағы қылмыс жасау нәтижесінде тікелей немесе жанама алынған табыстар немесе қылмыс құралдары ретінде қолданылатын мүліктер жатады. Тұлға мүлікті тәркілеуден қорғау үшін мүліктің қылмыспен қатыстылығын даулау не өзінің «кінәсіз иегер» екендігін дәлелдеу қажет. [3].

Осылайша тұлға мүлікінің заңды шығу тегін дәлелдей алмау негізінде заңды жолмен табылды деген күдік бар мүлкін тәркілеу Австрия, Норвегия, Таиланд, Швейцария, Австралия, ГФР, Эстония, Черногория, Литва, Румыния заңнамаларымен және шенеуніктерге қатысты Гонконгте қарастырыла бастады [7].

Франция мемлекетінде де, мүлікті тәркілеу қылмыстық құқықта тек қосымша жаза ретінде анықталғанымен, егер тұлға 5 жылдан жоғары бас бостандығынан айыру түріндегі жазаны көздейтін қылмыс нәтижесінде тікелей немесе жанама пайда көруі мүмкін және меншігіндегі мүліктің заңды шығу тегін дәлелдей алмаса, тәркіленуге жатады [8].

ТМД қатарындағы дамушы Молдова мемлекетінде мүлікті тәркілеудің кеңейтілген және арнайы түрлері қылмыстық заңнамада «Қауіпсіздік шаралары» қатарына жатқызылады. Қауіпсіздік шаралары қауіпті жою және қылмыстық заңнамамен қарастырылған әрекеттердің жасалуын алдын алу мақсатын көздейді (98-бап) [9].

Мәжбүрлі және қайтарымсыз мемлекет меншігіне айналдыру болып табылатын мүлікті тәркілеудің арнайы түрі Молдова Республикасы ҚК 106-бабының 2-бөлігінде анықталған, қылмыспен байланысы бар мүліктерге қатысты, ал кеңейтілген түрі пайдакүнемдік мақсатта жасалған нақты қылмыстар (адам ағзалары, тіндері және жасушалары саудасы, адам саудасы, балалар порнографиясы, есіркінің заңсыз айналымы қылмыстары, жалған құжаттар дайындау, сыбайлас жемқорлық қылмыстары, заңсыз баю, лауазымдық өкілеттіктерді асыра пайдалану, т.б.) бойынша өзге мүліктерге де қатысты жүргізіледі [9].

Молдова Республикасы ҚК 106-1-бабының кеңейтілген тәркілеуді қолдану үшін келесі мән-жайлардың жиынтығында ғана қолданылуы мүмкін:

- қылмыс жасағанға дейінгі аралық және қылмыс жасалғаннан кейінгі үкімнің шыққан уақыт аралығын қамтитын 5 жыл ішінде сотталғанмен табылған мүлік құны оның заңды тапқан табысынан едәуір асады;

- сот іс бойынша ұсынылған дәлелдемелер негізінде мүліктің қарастырылған қылмыстық іс-әрекеттен шыққандығы анықтады. Мұнда сотталған немесе үшінші тұлға отбасы мүшесіне, сотталған бақылауындағы заңды тұлғаға немесе мүліктің заңсыз шығу тегі туралы білген немесе білуі тиіс өзге адамдарға берілген мүліктің құны назарға алынады. Заңда, сонымен қатар, заңды табыс пен заңсыз мүлік айырмасын анықтау барысында мүліктің алынған кезіндегі құны мен көрсетілген тұлғалардың шығындарды есепке алынатындығы ескеріледі [9].

Молдова Республикасы ҚПК-нің 229-1-бабы бойынша, қылмыстық жолмен табылған мүлікті өтеу (орнын толтыру) қылмыстық жолмен табылған мүлікті қудалау және дәлелдемелерді жинау, иелік етуге тыйым салу, тәркілеу және зиян орнын толтыру, қайтару сатыларынан тұрады. Қылмыстық жолмен табылған мүлікті қудалау және дәлелдемелер жинау мақсатында қылмыстық іспен параллельді 2017 жылы құрылған арнайы автономды САРА бөлімшесімен қаржылық тергеп-тексеру жүргізіледі [10]. Мұндай мүлікті тәркілеу бойынша арнайы бөлімнің немесе тергеп-тексеру тобында маманның болуы біздің мемлекетімізге де қажет деп есептейміз.

Жоғарыда көрсетілген нақты қылмыспен байланысты емес, бірақ өзге қылмыс жасау нәтижесінде табылған деген күдік бар мүліктің заңды шығу тегін дәлелдеуді қылмыс жасаған тұлғаға жүктеуден тұратын мүлік тәркілеу кеңейтілген мүлікті тәркілеу болып табылады. Мұндай ережені мемлекет заңнамасында қарастыру бойынша ұсыныс Сыбайлас жемқорлыққа қарсы БҰҰ конвенциясының 31-бабының 8 тармағында белгіленген [2].

Бірқатар авторлар мүлікті тәркілеудің айыптау актісіз тағайындалуы, мүліктің заңды шығу тегін дәлелдеуді иесіне жүктеуге байланысты кінәсіздік презумпциясын, мүліктік құқықтарды бұзады, қос жазалау болып табылады деген

негіздермен қарсылық білдірген. Алайда, Конституциялық соттарда және Адам құқықтары жөніндегі Еуропалық сотта бұл институттың тексерістен табысты өтуі және мемлекеттерде тиімділігін көрсетуі керіні дәлелдейді [11]. Ол бойынша Н.А.Голованованың: «Мүлікті тәркілеу қылмыстық қудалауды алмастырмауы қажет болғанымен, көп жағдайда (әсіресе мемлекет басшылығының жоғары эшелонындағы сыбайлас жемқорлық туралы сөз болғанда) – бұл криминалды табыстарды алудың және әділеттілікті қалыпқа келтірудің жалғыз әдісі» деген пікірін қолдаймыз [12].

Отандық заңнамадағы қылмыстық істен тыс мүлікті тәркілеу, яғни қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретіндегі мүлікті тәркілеу ҚР ҚК 48-бабының 4-бөлігінде ҚР ҚПК 15-бөліміне сілтеме жасау арқылы белгіленген [13].

ҚР ҚПК 667-бабына сәйкес, қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретіндегі мүлікті тәркілеу күдікті, айыпталушы халықаралық іздестіру жарияланған не оларға қатысты қылмыстық қудалау ҚР ҚПК 35-бабы бірінші бөлігінің 3), 4) және 11) тармақтары (ескіру мерзімінің өтуі, рақымшылық жасау актісі жасалған әрекеттер, қаза болуы) негізінде тоқтатылған жағдайларда, заңсыз жолмен алынған мүлік туралы мәліметтер болған кезде, негізгі қылмыстық істен материалдарды бөліп шығару арқылы жүзеге асырылады [14].

Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам тәркілеу туралы іс жүргізуде:

мүліктің күдіктіге, айыпталушыға немесе үшінші адамға тиесілін;

мүлікті тәркілеуде қолдануға негіз болып табылатын қылмыспен байланысын;

мүлікті үшінші адамның сатып алуының не мүліктің құқық бұзушылық нәтижесінде сатып алынған деп пайымдауға негіз болатын мән-жайларды дәлелдеуі тиіс. Сонымен қатар, ҚР ҚПК 113-бабының бірінші және үшінші бөліктерінде көзделген мән-жайлар да дәлелденуге жатады (қылмыстық құқық бұзушылық құрамының белгілері мен салдары, іс-әрекеттің кімнің жасағаны, кінәлілігі мен оның нысаны, т.б.) [14]. Яғни, нәтижесінде мүлікті тәркілеу туралы сотқа дейінгі іс жүргізу қылмыстық істің толық көлемін тергеп-тексеруді қамтиды. Бұл өз алдына қылмыстық істен тыс жүргізілетін қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретіндегі мүлікті тәркілеудің мүмкіндігі мен тиімділігін жоққа шығарады. Сондай-ақ қудалау органдары қалыптасқан тәжірибеде мүлікті анықтауға емес, кінәліні жауапталаққа тартуға мақсатталады. Ал қылмыстық іс тергеп-тексеру барысында анықталған заңсыз табылған мүліктің нақты осы қылмыспен байланысы дәлелденбесе, мүлік жосықсыз тұлға иелігінде қала береді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Жоғарыда баяндалғанды қорытындылай келе, ҚР қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретіндегі мүлікті тәркілеу in rem жүйесінің қылмыстық істен тыс, айыптау үкімінсіз тәркілеу принциптерін қамтығанымен, оның негізгі тиімділігін қамтамасыз ететін кеңейтілген мүлікті тәркілеуді қарастырмайды. Бұл мән-жай қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасының тәжірибеде әлі де толыққанды қолданылмауын түсіндіреді.

Халықаралық актілер ықпалымен шетел мемлекеттерінің қылмыстық заңнамаларына in rem жүйесін сипаттайтын қылмыстық істен тыс тәркілеумен кеңейтілген мүлікті тәркілеу енгізілуде. Шетел мемлекеттерінің бұл институттың заңнамалық тәжірибесі бұл тәркілеу түрінің кең тарап, қылмыстылықпен күресте тиімді құралына айналуын көрсетеді. Бірақ шетел мемлекеттерінің тәжірибесін мемлекетке енгізу басқа елде өзінің тиімділігін көрсеткен шараларды жай көшіруден тұрмауы тиіс. Мүлікті тәркілеудің шетелдік шараларды қолдануды біздің мемлекетке енгізу үшін ұлттық ерекшелікті ескере икемдеу қажет.

Дәлелдеу ауыртпалығын даулы меншік иесіне аудару практикалық қажеттіліктен туындайды, тиімді әрі әлемдік қоғамдастықта адам құқықтарын қорғау тұрғысынан рұқсат етілген деп танылады. Пайдакүнемдік қылмыс жасаған тұлға активтерін кеңейтілген тәркілеу отандық заңнамаға да қажет. Сондықтан қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретіндегі және жалпы мүлікті тәркілеуді қолдану тиімділігін арттыру мақсатында оны кеңейтіп, ҚР ҚК 48-бабына келесі редакцияда 2-1 бөлікпен толықтырған жөн:

«Сот, егер тұлға 5 жылдан астам бас бостандығынан айыру және мүлікті тәркілеу түріндегі жазаны көздейтін, оның нәтижесінде материалдық пайда табуы мүмкін қылмыстар бойынша, күдікті, айыпталушы, сотталғанның, оның отбасы мүшелері, бақылауындағы заңды тұлға , үшінші тұлғалар 5 жыл ішінде алған, заңды тапқан табыстарынан құны едәуір асатын мүлікті тәркілеуі мүмкін.

Заңды табыс құнынан аспайтын не заңды шығу тегі дәлелдеген мүлікті тәркілеуге жол берілмейді».

Бұл норма қудалау органдарының заңсыз алынған мүліктің нақты қылмыспен байланысын дәлелдей алмау салдарынан туындайтын материалдық пайда әкелетін қылмыстармен күрестегі мәселелерді бірталай шешеді, ал оны қолдануды анық шектеу тұлғаның құқықтары мен қызығушылықтарын қорғауды қамтамасыз етеді деп санаймыз.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. «Қазақстан – 2050 стратегиясы» - 2012 ж.// akorda.kz: Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты. [ЭР]: URL:https://www.akorda.kz/kz/official_documents/strategies_and_programs

2. Біріккен Ұлттар Ұйымының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясын ратификациялау туралы Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 мамырдағы №31 Заңы // adilet.kz: Қазақстан Республикасы нормативтік-құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі «Әділет» - [ӘР]. URL:<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z080000031> (жүктелген уақыт: 15.10.2021 ж.)
3. Каюмова А.Ф. Практика применения в развитых зарубежных странах конфискации имущества в порядке in rem / А.Ф. Каюмова // Научная электронная библиотека Elibrary.ru. – [ӘР]: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=36899821&>. – Дата доступа: 06.10.2021).
4. Чудаков Е.Р. Конфискация in rem как перспективное средство противодействия коррупции // Электронный сборник трудов молодых специалистов Полоцкого Государственного Университета – Выпуск 32 (102) 194 бет).
5. Регулирование возврата преступных активов по праву Англии. А.И.Докучаев, А.Г.Волеводз // Библиотека криминалиста – 2017 г. - №4 [ӘР]: (33)URL:https://mgimo.ru/library/publications/regulirovanie_vozvrata_prestupnykh_aktivov_po_pravu_anglii/ стр. 282-297 стр.289)
6. Соловьева Т.А., Паулов П.А. Противодействие коррупции в Итальянской Республике // Журнал «Вестник современных исследований» - 2019 - №29 – 53-55 бб. [ӘР]: https://elibrary.ru/download/elibrary_37088445_77300546.pdf
7. Доклад Московского бюро по правам человека Исп. "Докажи, что живешь на законные". Как Гонконг победил коррупцию. 6 июля 2010 21:44, [ӘР]: «Право.РФ»: <https://pravo.ru/interpravo/news/view/33469/>
8. Ключников А.Ю. Расширенная конфискация во Франции и Англии // Научный вестник Омской академии МВД России – 2017 ж. – №4 (67) – 30-33 бб. [ӘР]: <https://cyberleninka.ru/article/n/rasshirennaya-konfiskatsiya-vo-frantsii-i-anglii>
9. Молдова Республикасының Қылмыстық кодексі. 2002 жылдың 18 сәуіріндегі №985-XV З. // online.zakon.kz: құқықтық-ақпарат жүйесі «Юрист-Параграф» - [ӘР]: URL:https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30394923 (жүктелген уақыт: 01.10.2021 ж.)
10. Молдова Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі. 2003 жылдың 14 наурызындағы №122-XV З. // online.zakon.kz: құқықтық-ақпарат жүйесі «Юрист-Параграф» - [ӘР]: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397729 (жүктелген уақыт: 01.10.2021 ж.)
11. Гринберг Т., Сэмюэль Л., Грант В., Грей Л. «Возврат похищенных активов» - //Альпина Паблишерр – Мәскеу – 2010 ж. [ӘР]: <https://kniga.biz.ua/pdf/5410-Vozvrat.pdf> (жүктелген уақыт: 05.10.2021 ж.)
12. Голованова Н.А. «Конфискация VS коррупция (зарубежный опыт). // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ – Мәскеу, 2015 - №3 – 496-503 бб.)
13. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі. Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V ҚРЗ // adilet.kz: Қазақстан Республикасы нормативтік-құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі

«Әділет» - [ӘР]: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226#z1695> (жүктелген уақыт: 02.10.2021 ж.)

14. Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі. 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ // adilet.kz: Қазақстан Республикасы нормативтік-құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі «Әділет» - [ӘР]: http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000231/k14231_.htm (жүктелген уақыт: 02.10.2021 ж.)

ПЕРСПЕКТИВЫ РАСШИРЕННОЙ КОНФИСКАЦИИ КАК ИНОЙ МЕРЫ УГОЛОВНО-ПРАВОВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ

Аннотация: Статья направлена на изучение института конфискации имущества как иной меры уголовно-правового воздействия. На основе сравнительного анализа отечественного и зарубежных норм уголовного и уголовно-процессуального законодательства изучены особенности конфискации имущества как иной меры уголовно-правового воздействия. В результате исследования разработаны рекомендации по совершенствованию уголовного законодательства Республики Казахстан по конфискации имущества как иной меры уголовно-правового воздействия на основе системы in rem.

Ключевые слова: конфискации имущества, иная мера уголовно-правового воздействия, конфискации имущества до вынесения приговора, конфискации in rem, расширенная конфискации имущества.

PROSPECTS FOR EXPANDED CONFISCATION AS ANOTHER MEASURE OF CRIMINAL LEGAL IMPACT

Annotation: The article is aimed at researching the institution of confiscation of property as a measure of criminal legal impact. On the basis of a comparative analysis of domestic and foreign norms of criminal and criminal procedure legislation, the features of confiscation of property as a measure of criminal legal impact are studied. As a result of the study, recommendations were developed to improve the criminal legislation of the Republic of Kazakhstan on the confiscation of property as a measure of criminal legal impact based on the in rem system.

Keywords: confiscation of property, measure of criminal legal impact, confiscation of property before sentencing, confiscation in rem, extended confiscation of property.

КҮШТЕП ТОНАУ МЕН ҚАРАҚШЫЛЫҚТЫ АЖЫРАТУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ БОЙЫНША

Д.С.Кенжесеитов

ҚР Бас Прокуратурасы жанындағы құқық қорғау органдары Академиясының магистранты, d.kenzheseitov@mail.ru

Ғылыми жетекшісі: **О.Б.Филипец** ҚР Бас Прокуратурасы жанындағы құқық қорғау органдары Академиясының доценті

Түйін. Мақалада меншікке зорлық-зомбылық пен қарақшылық сияқты заңнамалық құрылымы ұқсас зорлық-зомбылық құрамын ажырату мәселесі талданады. Автор ұсынылған мәселені зерттеу қажеттілігінің негіздемесін осы қылмыстық қол сұғушылықты жасаған кінәлілердің әрекеттерін саралау кезінде соттардың қарама-қайшылықты ұстанымдарынан табады. Соттар "ұрлық туралы істер бойынша сот практикасы туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 11 шілдедегі басшылық қаулысының ұсынымдарында қамтылған дәл сондай дәлелдерді ұсынады. Соттардың бөтеннің мүлкін иемдену кезіндегі зорлық-зомбылық әрекеттерін бағалаудағы қарама-қайшылықтар зерттелетін меншікке зорлық-зомбылықтың заңнамалық техникасының жетілмегендігінде, сондай-ақ оларды сипаттау кезінде зорлық-зомбылықты оның қауіптілік дәрежесіне бөлуге жол берілетіндігінде көрінеді. Мақалада Автор соттардың жоғары сот органының осы ұсыныстарын түсінуінде екіұштылық тудырады және ұсынылған сот практикасы бойынша қорытынды жасайды, заңды біркелкі түсінуге және қолдануға бағытталған ұсыныстар ұсынады.

Кілт сөздер: күштеп тонау, қарақшылық, қауіпті емес зорлық-зомбылық, қауіпті зорлық-зомбылық, меншікке зорлық-зомбылық, делимитация, саралау, қауіпті әдіс, денсаулыққа зиян.

Қазіргі уақытта құқық қолдану тәжірибесінде жымқырудың және олармен сабақтас қылмыстық құқық бұзушылықтардың аражігін ажырату бойынша типтік қателер кездеседі. Талдау көрсеткендей, күштеп тонау мен қарақшылыққа байланысты әрекеттерді саралау кезінде қателіктер жиі кездеседі. Нәтижесінде іс-әрекеттің дұрыс саралануы сот үкімінің негізін құрап, одан әрі әділ жазаны қамтамасыз етеді және сот ісін жүргізу қағидаларын жүзеге асырудың шарты болады деп бекер айтылмаған.

Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясының құқықтық актілеріне назар аударайық. Сонымен, Ресей Федерациясы Жоғарғы Соты Пленумының №29 «Ұрлық, тонау және қарақшылық туралы істер бойынша сот практикасы туралы» қаулысының 21-тармағында [1] осы қылмыстардың делимитациялық белгісі ретінде қолданылатын күштеп тонаудың қауіпі келтірілген. Ресей Федерациясының Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі - РФ ҚК) 161 және 162-баптарының диспозицияларын талдау да осыны айғақтайды, мұнда заң шығарушы күштеп

тонауды қауіпті емес зорлық-зомбылықпен, ал қарақшылықты оның қауіпті нысанымен байланыстырады [2]. «Ұрлық туралы істер бойынша сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 11 шілдедегі №8 нормативтік қаулысының 5-тармағында жоғарыда көрсетілген құрамдардың шектеу белгілері мен тәсілін көрсетеді және қолданылған зорлық-зомбылықтың қауіптілік дәрежесіне қарай кінәлінің іс-әрекеті тонау немесе қарақшылық ретінде саралануы тиіс [3]. Тонау мен қарақшылық жасағаны үшін қылмыстық жауапкершілік Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің түрлі нормаларымен қарастырылған (ҚР ҚК 191 және 192-баптары) [4]. Қылмыстың екі құрамында да субъективті жағы тікелей ниет түріндегі кінәмен және пайдакүнемдік мақсаттың болуымен сипатталады. Қылмыстарды саралаудағы басты белгілердің бірі – объективті жағы. Сонымен, зорлық-зомбылықпен тонау кезінде оның басты ерекшелігі мен анықтаушы белгісі – оны жасау әдісі: жәбірленушінің өмірі мен денсаулығына қауіпті емес күш қолдану арқылы біреудің мүлкін ашық ұрлау. Назар аударатын тағы бір жайт – қылмыс құрамының құрылымы. «Ұрлық туралы істер бойынша сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы нормативтік қаулысының 7-тармағына сәйкес, егер мүлік алынса және кінәлі адам оны өз қалауы бойынша пайдалануға немесе оған билік етуге нақты мүмкіндігі болса тонау деп танылады. Ал қарақшылық деп жәбірленушінің өмірі немесе денсаулығы үшін қауіпті зорлық-зомбылықпен немесе осындай зорлық-зомбылықты қолдану қатерімен байланысты мүлікті иемдену мақсатында шабуыл жасалғанын айтады.

Жоғарыда аталған негіздер, атап айтқанда, жәбірленушінің өмірі мен денсаулығына қауіп-қатерді құрамдардың арасындағы айырмашылықтың негізгі белгісі ретінде біз жасалған әрекетті қарақшылықтан күштеп тонауға қайта саралауды қамтитын әртүрлі деңгейдегі соттардың шешімдерінде де байқаймыз.

Қарақшылық жасау кезінде өмір мен денсаулыққа қауіпті күш қолдану міндетті болса, күштеп тонауда бөтеннің мүлкін ашық түрде ұрлау және зорлық іс-әрекеттер нәтижесінде жәбірленушінің денсаулығына немесе өміріне қауіпті зиянның болмауы жеткілікті.

Сонымен, мүлікті ашық ұрлау түріндегі тонау кезінде кенеттен пайда болған ниетпен күш қолдану қауіпінің болмауы - бұл бір жайт. Бірақ заңсыз қасақана әрекетті алдын - ала жоспарлаған адамдар бетперде жасап, арнайы заттар дайындаса, күзетшіні байлап, ғимаратқа заңсыз кірсе, оның өмірі мен денсаулығына қауіпті зорлық-зомбылықпен қорқытпай ұрлық жасаған жағдайда, бұл мүлдем басқа сияқты көрінеді. Жасалған қылмыстардың айырмашылығы бола тұра, біліктілігі бірдей – тонау, айырмашылық - тек зорлық-зомбылық белгісінде. Бірақ егер шабуылдаушылардың біріңде қолында пышақ болса, заң шығарушының түсіндірмесінен кейін біліктілік қарақшылыққа ауысады.

Көбінесе тәжірибе белгісіз сипаттағы зорлық-зомбылық қауімен байланысты мысалдар келтіреді [5, 97 б.].

Айта кету керек, қарақшылықтың тонаудан айырмашылығы – екіобъектілік қылмыс, онда ол бір уақытта меншік пен адам денсаулығына, тіпті өмірге қол сұғуды білдіреді. Объективті жағы өмірге және денсаулыққа қауіпті күш қолдану арқылы немесе осындай күш қолдану қауімен жасалған біреудің мүлкін ұрлау мақсатындағы белсенді әрекеттерден көрінеді. Ұрлықтың бұл түрі тек ашық болуы мүмкін, сондықтан қарақшылық зорлық-зомбылықпен ұқсайды. Зорлық-зомбылық ұрлыққа кедергі келтіретін немесе кедергі келтіруі мүмкін жәбірленушілердің қарсылығын басу құралы ретінде қызмет етеді. Егер субъект зорлық-зомбылықты басқа адамдардың еркіне әсер ету үшін емес, күтпеген жерден мүлікті олардың қолынан тартып алу үшін қолданса, онда мұндай әрекеттерді қарақшылық немесе зорлық-зомбылық деп атауға болмайды. Көптеген ғалымдардың пікірінше, бұл жағдайда мұндай әрекет ашық зорлық-зомбылықсыз ұрлық және адамның денсаулығына қарсы тиісті қылмыс жасайды [6, 59 б.].

Кейбір жағдайларда зорлық-зомбылық пен тонауды саралаудағы қателіктер уақытша немесе қысқа мерзімді еңбекке жарамсыздыққа әкелетін жеңіл дене жарақаттарының әр түрлі бағалануына байланысты.

Алайда, іс жүзінде қылмыстың осы құрамын ажырату әрдайым оңай бола бермейді, кінәлінің іс-әрекетін бағалау көбінесе құқық қорғау органының ұстанымына және жергілікті тәжірибеге байланысты болады.

Тонау мен қарақшылық кезіндегі күштеп көрсеткен зорлық-зомбылықтың салдарын анықтаған кезде, бұл қылмыстардың осы құрамын дұрыс ажырату маңызды болғанымен, зорлық-зомбылық дәрежесін белгілеу мұнымен бітпейді. «Тонау кезінде де, қарақшылық кезінде де физикалық зорлық-зомбылықты қолданудың барлық жағдайларында физикалық зорлық-зомбылықтың салдарын ғана емес, сонымен бірге істің басқа да жағдайларын, атап айтқанда, кінәлінің осы зорлық-зомбылықты қолдану кезіндегі іс-әрекетінің әдісін ескеру қажет» [7, 121-бет].

Мысалы, А., Б. және К. азаматтары қарақшылық жасағаны үшін сотталды, өйткені олар мас күйінде болған П. - ға қарақшылық шабуыл жасады. Үйдің кіреберісінде А. П. - ны соғып, ал Б. мен К. соңғысын ұра бастады. Ұру кезінде А. П. қолынан сағатты жұлып алды, ал Б. мен К. оның қалталарын тінтті. Ұрып-соғу нәтижесінде П. жеңіл дене жарақаттарын алды.

Бірінші сатыдағы сот істі қарай келіп, П.-ны ұрып-соғу оның өмірі мен денсаулығына қауіп төндірген жоқ деген тұжырымға келді және кінәлілердің әрекетін күштеп тонау деп өзгертті.

Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты үкімнің күшін жоя отырып, осы тармаққа өмір мен денсаулыққа қауіпті емес зорлық-зомбылық қолданылған деген

тұжырым іс материалдарына сәйкес келмейтінін дұрыс көрсетті. Сонымен қатар, Жоғарғы сот істі шешу кезінде кінәлілердің әрекеттерінің сипаты және шабуыл жасалған жағдайлар ескерілмегеніне назар аударды [8].

Іс жүзінде кінәлі ашық ұрлық кезінде психикалық зорлық-зомбылықты белгісіз көрсетсе, зорлық-зомбылықты тонаудан ажыратуға болады. «Кінәлі адам жәбірленушіні өмірінен айыру, оған қару қолданып ауыр дене жарақатын келтіру не оған өміріне немесе денсаулығына қауіпті кез келген басқа да зорлық-зомбылық қолдану туралы өз ниетін тікелей білдірмеген жағдайларда, жәбірленушінің алдында қаруды немесе оны объективті түрде алмастыратын өзге де заттарды көрсетпейді» [9, 121 б.]. Осындай жағдайларға қатысты кінәлінің іс-әрекетінде тонау немесе қарақшылық деп тану туралы мәселе былайша шешілуге тиіс. Ең алдымен, басты фактор – жәбірленушінің субъективті қабылдауы - кінәлі қолданатын қауіптің сипатын ескеру қажет. Алайда, бұл жағдайды қылмыстың көрсетілген құрамын ажыратудың жалғыз критерийі ретінде қарастыруға болмайды, өйткені жәбірленушінің субъективті бейнесі көбінесе белгілі бір нысанда немесе басқа түрде белгісіз көрсетілген қауіптің нақты мазмұнына сәйкес келмеуі мүмкін [10]. Сондықтан, мұндай жағдайларда сот заңсыз әрекеттің нақты жағдайын жан-жақты талдап, кінәлінің іс-әрекетінің объективті сипатын және іс бойынша барлық басқа нақты жағдайларды ескеруі керек және осыған сүйене отырып, кінәлінің іс-әрекетін саралау туралы мәселені шешуі керек.

Бөтеннің мүлкін иемдену кезіндегі зорлық-зомбылық қатерін қылмыскер белгісіз көрсеткен және жәбірленушілер оны өмірі мен денсаулығына қауіпті зорлық-зомбылық ретінде қабылдаған жағдайларда, алайда кінәлілердің кейінгі әрекеттерінің сипаты олардың жәбірленушілерге қатысты мұндай зорлық-зомбылық жасағысы келмегенін көрсетсе, олардың әрекеттері тонау зорлық-зомбылық ретінде қарастырылуы керек.

Құқық қолдану практикасының әдеттегі қателіктерін талдау көрсеткендей, қарақшылық кезіндегі зорлық-зомбылықтың сипаты туралы заңның нақты көрсетілуіне қарамастан, сот тәжірибесінде және осы уақытқа дейін іс-әрекеттерді зорлық-зомбылық тонау ретінде дұрыс емес саралау жағдайлары бар, олар іс жүзінде тонау емес, қарақшылық болып табылады. Осыған байланысты зорлық-зомбылықты қарау бөлігінде толықтырулар енгізу ғана емес, жиынтықтағы субъективті және объективті белгілерге назар аудару қажет деп санаймыз. Атап айтқанда, ҚР Жоғарғы Сотының күштеп тонаудан аражігін ажырату мәселелері жөніндегі түсіндірмелерін қайта қарау қажет.

Баяндалғанды ескере отырып, «Ұрлық туралы істер бойынша сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 11 шілдедегі №8 нормативтік қаулысына түзетулер енгізуді ұсынамыз, 21-тармақтың бесінші абзацы былайша мазмұндалсын: «Егер кінәлі көрінеу жарамсыз немесе оқталмаған қарумен не қаруды имитациялайтын затпен (тапанша макеті, ойыншық қанжар

және т. б.) қорқытса, онда кінәлінің саралау белгілері болмаған кездегі әрекеттерін істің нақты мән-жайларын ескере отырып, ҚР ҚК 192-бабының 1-бөлігінде жауаптылық көзделген қарақшылық немесе егер жәбірленуші оған жарамсыз немесе оқталмаған қарумен не қаруды имитациялаумен қауіп төніп тұрғанын түсінсе, тонау ретінде саралаған жөн».

ҚОЛДАНЫЛҒЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 27.12.2002 N 29 (ред. от 29.06.2021) "О судебной практике по делам о краже, грабеже и разбое"// <http://www.consultant.ru/>
2. Уголовный кодекс Российской Федерации" от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 01.07.2021) (с изм. и доп., вступ. в силу с 22.08.2021)// <http://www.consultant.ru/>
3. Нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 11 июля 2003 года N 8 «О судебной практике по делам о хищениях».
4. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V ЗРК.// <https://adilet.zan.kz/kaz/>
5. Гаухман Л.Д. Насилие как средство совершения преступления / Л.Д. Гаухман. - М.: Юрид. лит., 1974. - 153 с.
6. Сверчков В.В. Уголовное право. Общая и особенная части: Учеб. пособ. / 2-е изд., перераб. и доп. М.: ЮРАЙТ, 2011. - 594 с.
7. Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации/ Под ред. Ю.И. Скуратова, В.М. Лебедева. 2-е изд., изм. и доп. - М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА-М. 2011. – 324 с.
8. Судебный кабинет. Сайт Верховного суда Республики Казахстан.// office.sud.kz.
9. Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть: Учебник / Под. ред. А.И. Рарога. - М.: Юрист, 2011. – 269 с.
10. Борчашвили И.Ш. Комментарий к Уголовному кодексу Республики Казахстан (Особенная часть)/ под общ.ред. Генерального Прокурора Республики Казахстан? Государственного советника юстиции 1 класса Даулбаева А.К. – Алматы: Жеті жарғы, 2015.
11. Комментарий к УК РК/ Под ред. д.ю.н, профессора И.И. Рогова, к.ю.н., профессора С.М. Рахметова. Алматы: «Норма-К», 2016.
12. Каржаубаев С.С. «О необходимости объединении понятия грабеж и разбой в Уголовном кодексе Республики Казахстан» - Астана, 2017// <https://mail.kz/ru/news/kz-news/ponyatiya-grabez-i-razboi-nuzhno-obedinyat-v-ugolovnom-kodekse-rk#hcq=HVhVRMs>.

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ РАЗГРАНИЧЕНИЯ НАСИЛЬСТВЕННОГО ГРАБЕЖА И РАЗБОЯ

Аннотация. В статье проанализирована проблема разграничения таких схожих по законодательной конструкции составов насильственных посягательств на собственность, как насильственный грабеж и разбой. Обоснование необходимости исследования представленной проблемы автор находит в противоречивых позициях судов при квалификации действий виновных, совершивших названные преступные посягательства. Суды представляют одни и те же аргументы, содержащиеся в рекомендациях руководящего постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 11 июля 2003 года «О судебной практике по делам о хищениях». Противоречия в оценке судами насильственных действий при завладении чужим имуществом видится в несовершенстве законодательной техники исследуемых насильственных посягательств на собственность, а также в том, что при их описании допускается деление насилия по степени его опасности. Автор в статье приводит неоднозначность в понимании судами этих рекомендаций высшего судебного органа и делает выводы по представленной судебной практике, предлагает рекомендации, направленные на единообразное понимание и применение закона.

Ключевые слова: насильственный грабеж, разбой, неопасное насилие, опасное насилие, насильственные посягательства на собственность, разграничение, дифференциация, опасный способ, вред здоровью.

ON SOME ISSUES OF DISTINGUISHING BETWEEN VIOLENT ROBBERY AND ROBBERY

Annotation. The article analyzes the problem of differentiation of such structures of violent encroachments on property, similar in legislative structure, as violent robbery and robbery. The author finds the justification for the need to study the presented problem in the contradictory positions of the courts in the qualification of the actions of the perpetrators of these criminal encroachments. The courts present the same arguments contained in the recommendations of the ruling of the Supreme Court of the Republic of Kazakhstan dated July 11, 2003 "On judicial practice in cases of embezzlement". Contradictions in the assessment by the courts of violent actions when seizing someone else's property are seen in the imperfection of the legislative technique of the studied violent encroachments on property, as well as in the fact that when describing them, violence can be divided according to the degree of its danger. The author in the article cites ambiguity in the courts' understanding of these recommendations of the supreme judicial body and draws conclusions on the presented judicial practice, offers recommendations aimed at a uniform understanding and application of the law.

Keywords: violent robbery, robbery, non-dangerous violence, dangerous violence, violent encroachments on property, differentiation, differentiation, dangerous method, harm to health.

СИСТЕМА ЦЕННОСТЕЙ В ЯЗЫКЕ СОВРЕМЕННЫХ СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Д.А.Исмаилова

Магистрант 2 курса НАО «Кокшетауский университет имени Ш.Уалиханова»

По образовательной программе «Русский язык и литература»

Кафедра: «Общего языкознания и литературы»

Abstract: The essence is revealed and socio-cultural concepts in the process of mediatization are analyzed. The system of values and anti-values in the language of modern mass media is shown. Particular attention is paid to the disclosure of the authoritative context of the functioning of multimedia.

Key words: new media, mass culture, values.

Түйіндеме: Мәні ашылып, медитация процесінде әлеуметтік-мәдени тұжырымдамалар талданады. Қазіргі БАҚ тіліндегі құндылықтар мен анти-құндылықтар жүйесі көрсетілген. Мультимедия жұмысының беделді контекстін ашуға ерекше назар аударылады.

Түйінді сөздер: жаңа медиа, бұқаралық мәдениет, құндылықтар.

Аннотация: Раскрывается сущность, и анализируются социокультурные концепты в процессе медиатизации. Показана система ценностей в языке современных средствах массовой информации. Особое внимание уделяется раскрытию властного контекста функционирования мультимедиа.

Ключевые слова: новые медиа, массовая культура, ценности.

Процессы медиатизации – это фундаментальная основа информационного общества. Целью, которой является разработка и внедрение новейших систем связи, которые в своей совокупности предоставляют каждому человеку доступ к широкому спектру источников и уровней информации, формам личного, межличностного и группового общения. По сей день медиатизацию нельзя рассматривать только как тривиальное инженерно-техническое явление: она приобретает особый гуманистический смысл, отражая глубокие изменения социокультурных слоев и механизмов жизни человека. И вот спустя время на глазах почти целого поколения медиа-империя, основанная на чтении и письме, которая формировалась в последние несколько столетий, была разрушена. Вместо искусства воздействия на людей рациональными аргументами была разработана другая техника, основанная на изображениях. Это порождает множество проблемных вопросов, требующих незамедлительного решения в развитии современной культуры, образования, библиотечного дела и т. д. Известно, что в концепциях информационного общества основной упор делается на информационные и коммуникационные технологии, книги и библиотеки не упоминаются, а выступают как «объекты компьютеризации».

Бумажные носители уже несколько устарели, поскольку информация и знания в информационном обществе воплощаются не в архаичных документальных фондах, а в электронных информационных ресурсах глобального масштаба, доступных каждому из любого места и в любое время. Интернет уже сегодня обеспечивает библиографический поиск и электронную доставку документов более полно и эффективно, чем традиционные библиотеки и библиографические учреждения. Это порождает очень пессимистические прогнозы, поскольку «мир в целом и Казахстан в частности быстро и радикально меняются,

библиотеки тоже не могут избежать кардинальных изменений, а может и летального исхода».

А.В. Соколов комментирует сложившуюся ситуацию «разбиблиотечивание» опасно для национальной безопасности, поскольку ведет к дегуманизации общества. В бесчеловечном обществе процветают безнравственность, жадность, коррупция, недоверие к властям, пассивность населения, насилие и терроризм, с которыми мы сталкиваемся ежедневно. «Информационные технологии должны служить библиотечному делу, а не библиотечное дело - информационным технологиям», - заключает автор. Библиотекари несут ответственность за удовлетворение информационных потребностей homo informaticus, используя местные и удаленные источники информации. Но самая важная и истинная миссия библиотек - не предоставлять информационные услуги, а спасти информационное общество от пагубной болезни дегуманизации.

Современные СМИ отнюдь не стимулируют обсуждение теоретических проблем. Конечно, дискуссии свободной публики организуются по телевидению, но все они имеют характер «шоу» и не связаны с серьезным анализом проблем, а тем более с выявлением условий их возникновения. Именно это обстоятельство вызывает самые серьезные опасения у специалистов. Дело в том, что новые средства массовой информации не только объединяют фотоаппарат, телевидение, компьютер, факс, мультимедиа, но и выступают одним из самых мощных средств современной политики, для оправдания которой они инсценируют своеобразную «реальность». «В связи с этим электронные СМИ могут стать (и часто становятся) не средством информации, а, наоборот, дезинформацией общества.

Вопреки ожидаемой от них перспективе социальной интеграции, СМИ в принципе эффективно разделяют людей, заменяя прямое живое общение, уходя от естественных форм социальной жизни и приводя к индивидуальной изоляции. Итак, СМИ снова объединяют людей, но на новой, искусственно созданной основе. С. Московичи метко назвал это новое сообщество «толпой у себя дома»: живые разговоры и обсуждения острых вопросов сменяются телешоу с вымышленной полемикой («Суд приближается», «Человек в маске», «Тема» и т. д.), создавая воображаемую единицу мнения, иллюзию решения проблемы. У современных телезрителей мало общего с феноменом аудитории, возникшей в результате чтения и обсуждения газет и журналов со временем. Общественность работала вместе, чтобы выработать нормы вкуса, морали и здравого смысла, которые оказали значительное влияние на политику и экономику. На автора повлияла и публика, а современный диктор или телеведущий уже не является автором, а немного больше, потому что не ждет нашего ответа. С мнением Б.В. Маркова можно только согласиться, что телевидение - это «односторонняя полупроводниковая связь». Подчеркнем, что контраст между газетой и телевидением не сводится к контрасту между изображением и концепцией. Телетекст сегодня широко распространен, но опять же имеет мало общего с газетой и сохраняет все недостатки односторонней связи. Если газетные статьи по-прежнему обсуждаются на работе и дома, то это никогда не телетекст.

Это приводит к изоляции людей и распаду общества. Конечно, говоря о влиянии СМИ на жизнь современного общества, нельзя только указать на его негативные стороны. Итак, для большей части населения телевидение - это «окно в мир». Однако за всем этим кроется новая поляризация общества. Если интеллектуалы успешно используют электронные средства, в том числе доступ в Интернет, то для всех остальных телевидение оказывается, чуть ли не единственным источником информации. Как бы то ни было, процент прироста «пролетариата знания», то есть людей, отлученных от книжной и газетной культуры, остается фактом. Бесспорно формирование новой элиты, успешно

осваивающей новые способы распространения информации. Данная характеристика была описана в концепции «мозаичной культуры» А. Моля, устанавливающей существование на культурном полюсе «обычных членов массового общества», потребляющих только массовую культуру и синтетические ценности, а с другой - концентрацию «всего», «аристократизм духа», потребляющего ценностей.

Однако с какими бы медиа ни сталкивался человек, само их присутствие ведет к качественным изменениям стиля мышления. Старый линейный способ восприятия мира - понимание, основанное на логической последовательности, аргументации, обосновании - уступает место целостному освещению смысла происходящего, когда даже мозаичное и нерегулярное чтение или просмотр телевизора быстро знакомит человека с тем, что происходит. Следовательно, свобода, творчество, доступность, конфиденциальность - все это, несомненно, положительные последствия современных СМИ. С другой стороны, очевидны и опасные последствия. Во-первых, беспокоит то, что власть в современных средствах массовой информации кажется растворяющейся, невидимой и в то же время всеохватывающей. Он овладевает всей информацией и проявляется в форме научных и развлекательных программ и выходит из-под общественного контроля. И хотя современные СМИ объединяют все предыдущие техники описания мира (фотография здесь сочетается с репортажем и оценкой), принцип нарезки приводит к такому отбору и интерпретации событий, что мир, который в конечном итоге воспринимается пользователем, оказывается вымышленный, иллюзорный. В результате не только шоу, но и политические репортажи оказываются своеобразной инсценировкой. Вывод таков: мультимедиа не только «открывает окно в мир», но и ограничивает творческий потенциал человека. Читатель классической гравюры, переводивший типографские знаки в мир образов и понятий, проделал большую самостоятельную работу, разработанную и руководствованную предыдущим обучением, которое играло роль не только ориентира, но и цензора. Современная пресса активно использует комиксы; видеотехнология предоставляет готовые изображения, практически не требующие самостоятельной интерпретации, которые оказываются самой реальностью. Все вышесказанное позволяет сделать вывод о том, что современная медиасистема чрезвычайно сложна и разнообразна. А поскольку у него нет единого центра управления, населения каждой страны, общества в целом нет полной и всеобъемлющей информационной системы, подходящей для окружающего его мира.

Доверие к СМИ подрывается тем больше, чем больше читатели (зрители) видят разрыв между так называемым «идеальным» имиджем СМИ и репутацией конкретного издания. По мнению пользователей, «идеальным» является носитель, который выполняет следующие функции:

- 1) своевременно предоставляет достоверную и неискаженную информацию;
- 2) служит средством культурного общения между различными социальными группами, средством обратной связи между государством и его гражданами;
- 3) отражает реальную ситуацию в обществе, информируя его членов о проблемах и способах их решения, предоставляя площадку для выражения различных позиций;
- 4) берет на себя воспитательные функции, способствует утверждению общечеловеческих нравственных ценностей.

Телевидение и компьютеры, оснащенные различными приставками, - «революционные» символы нашего времени. Они открывают новые возможности, объединяют музыку, живопись, литературу, науку, философию, политику. Сложные произведения искусства, научные теории, политические идеологии - словом, все, что

требовало высокого культурного уровня от получателя, теперь дается средствами массовой информации в упрощенном и доступном виде. Трудно сказать, является ли этот процесс случайным или естественным, но было обнаружено, что в этот исторический период совпали две мегатенденции, определяющие будущее человечества: компьютеризация и глобализация. Указанные глобальные тенденции не изолированы, а, наоборот, взаимосвязаны и даже взаимозависимы. Нет сомнений в том, что глобализация обеспечивает глобальное общение, более широкие возможности для культурного обмена и туризма, создает, казалось бы, бесконечные возможности для образования, взаимопонимания, культурного прогресса и сотрудничества. Однако неконтролируемая глобализация имеет множество негативных последствий. Благодаря электронным телекоммуникациям меняется восприятие действительности в разных регионах, меняется образ жизни и ценностные ориентации людей. В частности, западное космополитическое сообщество изображается как идеал; «Распространение общих моделей иностранного культурного поведения, обычаев, норм и ценностей угрожает самому существованию многих отдельных национальных культур». Сказанное выше позволяет сделать вывод, что сегодня средства коммуникации стали одним из элементов психосоциальной среды человечества, заявив о себе как о сильном факторе, формирующем мировоззрение человека и ценностные ориентации в обществе. Они лидеры в области идеологического воздействия на общество и личность. Они стали переводчиками культурных достижений и, несомненно, активно влияют на принятие или неприятие обществом определенных культурных ценностей. Во второй половине XX века, когда СМИ стали аудиовизуальной формой, возникла острая необходимость исследовать их как таковые. Одним из первых в этой области был Х.Д. Лассуэлл, который выделил три основные новые функции СМИ:

- 1) общественный контроль над средой обитания человека, информирование отдельных общественных структур о деструктивных проблемах общества и цивилизации и их возможных последствиях, стимулирование дискуссий о путях решения этих проблем;
- 2) координация действий подсистем общества для достижения общих целей и воплощения идеалов;
- 3) носитель, переводчик культурного наследия поколений.

На рубеже XX и XXI веков СМИ стали самой распространенной формой межкультурного контакта и личного общения с историческим, духовным и материальным опытом народов, поколений, государств; они привели к колоссальному увеличению и расширению границ информации по сравнению с традиционными формами межкультурных контактов. В этих условиях стало совершенно очевидно, что, помимо неоспоримой пользы, это явление имеет еще и ряд существенных негативных последствий. Так, например, это сопровождается угрозой замены подлинных социальных и духовных ценностей синтетическими, полностью зависящими от идеологических установок создателей теле- и радиопрограмм, авторов публикаций в прессе и т. д. В зависимости от социальных потребностей определенного класса, слоя или группы. Все изменения ценностной ориентации и идеологической ориентации государств находят отражение в современных СМИ. В то же время СМИ - это не только зеркало, но и действенный инструмент воздействия на общество, создания новых ценностей и ориентаций.

Э. Гидденс, один из величайших социологов современности, описывает важность средств массовой информации в жизни современного общества следующим образом: «Средства массовой информации - газеты, журналы, фильмы и телевидение - часто ассоциируются с развлечениями и поэтому рассматриваются как второстепенные в мире и в жизни большинства людей. Данное заключение Э.Гидденса является не совсем верным,

ведь массовая коммуникация влияет на многие аспекты нашей жизни, так как даже «расслабляющие» СМИ, такие как газеты и телевидение, имеют огромное влияние на наше восприятие мира. Это связано не столько с их конкретным влиянием на наши позиции, сколько с тем, что они становятся средством доступа к знаниям, от которых зависит общественная жизнь. Голосование на национальных выборах было бы невозможно, если бы информация о текущих политических событиях, кандидатах и партиях не была общедоступной. Даже те, кто вообще не интересуется политикой и мало о ней думает, мало знают о событиях национальной и международной жизни. Только настоящий отшельник может держаться подальше от «новостей», которые так непреодолимо вторгаются в нашу жизнь, и у нас есть все основания полагать, что отшельник XX-го века может иметь радио.

Процесс формирования социальных ценностей средствами массовой информации исследует Е.В.Поликарпов. Условно он делит его на три этапа:

1) синтез данной ценности из наблюдения отдельных фактов социальной жизни и демонстрации этих фактов;

2) популяризация или включение в уже существующую в обществе систему ценностей через анализ уже синтезированного идеального или негативного явления;

3) включение через продвижение этой ценности в обществе.

Первый этап, связанный с когнитивным отражением действительности в СМИ, также включает несколько факторов:

1) всеобщий охват социальных явлений, определяющий характер мозаики, разнообразие, неоднозначность, множественность публикаций и передач;

2) достоверность и документальность публикаций;

3) частота обновления выдвигаемых или отобранных ценных фактов в сочетании с непрерывностью их отражения;

4) динамизм за счет ускорения социального времени и когнитивных факторов;

5) включение в систему исторических знаний, уверенность в научных знаниях.

Таким образом, происходит выбор и формирование основных ценностей общества. При этом особое значение имеет подтверждение ценностей фактами: факты, вносимые в человеческое сознание средствами массовой информации, всегда более значимы и оказывают более сильное влияние на выбор ценностей, чем те, которые получены в любом другом. другом. другом. В процессе отбора ценных фактов постепенно появляется некий идеал, и необходимость его анализа является вторым этапом синтеза ценностей. В ходе анализа публикаций, теле- и радиопередач ценностная ориентация сохраняется в виде определенной версии. В процессе слияния рационального и сенсорного аспектов анализа вырабатывается положительное или отрицательное отношение к предлагаемой ценности. После формирования определенного отношения общества к ценности начинается последний этап его формирования, в ходе которого ценность начинает влиять на мировоззренческие установки и деятельность общества и отдельных людей. А СМИ на этом этапе, в свою очередь, ощущают влияние общественного мнения на свою деятельность. Вот как идет процесс «Замкнуть круг» ориентации ценностей компании, после чего начинается передача этой ценности внутри этой компании или ее передача следующим поколениям. Ретрансляция культуры из поколения в поколение служит увеличению культурного фонда человечества и включению ценностей прошлого в круговорот современного общества, а распространение в данном обществе предназначено для творческого производства новых культурных ценностей и их передачи широкой аудитории. В современных медиа широко представлены каналы мгновенной доставки и тиражирования культурной информации,

что является необходимым условием массовой коммуникации внутри данного общества и определяет процесс аксиологической социорегуляции (условно этот процесс можно представить в виде горизонтальной линии). Они также содержат формы сохранения информации, которые создают условия для передачи ценностей от поколения к поколению (по вертикали - во времени). В целом средства массовой информации можно охарактеризовать как объективный исторический процесс распространения культурного фона, осуществляемый тремя способами:

- 1) материальная реализация социальной и культурной информации (пресса);
- 2) минуты (радио);
- 3) аудиовизуальный (телевидение).

Все они работают исправно на основе современных технических приемов тиражирования. Более того, формальное отделение этих элементов от однородного процесса культурного наследия никоим образом не означает, что на практике они диалектически не связаны друг с другом: совокупность всех упомянутых способов коммуникации составляет единую культурную и коммуникационную систему, которая влияет на ориентацию общества, с помощью различных видов культурных сообщений: прессы, телевидения, радио, в том числе ценностей разного порядка - экономических, социальных, моральных, эстетических и т. д., а также различных культурных жанров - журналистики, художественной литературы, фотографии, музыки и т. д.

Роль СМИ в формировании ценностных ориентаций общества и личности определяется тремя взаимосвязанными компонентами. Накопительная способность СМИ вбирать в себя лучшие достижения мировой культуры, несомненно, делает их жизнеспособными и жизнеутверждающими. Поэтому в вопросе приобщения масс к высотам культуры и одновременно с основополагающими ценностями культуры ничто не может им соперничать. Однако передача социальных ценностей миллионам зрителей - лишь одна из возможных форм воздействия на общество и культуру. Вторая форма после репродуктивных компонентов - это творческие аспекты медиа. И третий, наиболее, с нашей точки зрения, фундаментальный момент, определяющий влияние СМИ на формирование ценностных ориентаций компании и личности, заключается в том, что в силу своей технической природы СМИ не только предлагают возможность охвата большой аудитории, документирования ценностей и демонстрации их влияния, а также привнесения в общество ряда новых эстетических качеств, которые, в свою очередь, влияют на формирование ценностей. Этот процесс культурного обогащения путем развития новых эстетических качеств средств массовой информации, открытых и применяемых на практике в связи с их техникой, существенно влияет не только на аксиологически творческую область их деятельности, но и расширяет горизонты обогащения, также имеется индивидуальная система информации, что также влияет на ускорение процессов ценности. Созданные на основе средств массовой информации образы, символы, знаки художественных форм внедряются в повседневное мышление людей, что способствует углублению и расширению мировоззрения, развитию новых образов и способов мышления, сближающих человечество к планетарной концепции ценностной ориентации. Повсеместное приобщение миллионов людей средствами массовой информации к экономическим, социальным, политическим, эстетическим, нравственным и другим ценностям оставляет след во всей ценностной ориентации общества и тем самым определяет пути культурного развития. Эффективная творческая деятельность в современных условиях немыслима без СМИ, поскольку вне их невозможны ни координация массовых акций, ни формирование единых идеологических и идеологических

установок. Другими словами, СМИ - это не только результат огромного скачка в развитии технических методов передачи информации и распространения культурных ценностей, но и культурный феномен, соответствующий социально-историческим требованиям современности.

Список литературы

1. Соколов А.В. Зачем библиотеки информационному обществу? // Нева. 2011. № 9. С. 188–201.
2. Самохвалова В.И. Финалистские настроения и перспективы // Полигнозис. 1999. № 2 (6) [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.polygnosis.ru/default.asp?num=6&num2=333>
3. Марков Б.В. Человек в эпоху масс-медиа // Информационное общество: Сб. М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. С. 452–507.
4. Моль А. Социодинамика культуры. М.: КомКнига, 2005. 416 с.
5. Проект «Глас Рунета» // PR-Info: справочно-информационное WEB-издание. 14.01.2010 [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://pr-info.ru/index.htm>.
6. Москвичев Л.Н. Глобализация // Социологический словарь / отв. ред. Г.В. Осипов, Л.Н. Москвичев. М.: Норма, 2008.
7. Lassuel H.D. The Structure and Functions of Communication in Society // The Communication of Ideas. 1948. № 4.
8. Гидденс Э. Социология. М.: Эдиториал УРСС, 1999. 704 с.

Поликарпова Е.В. Аксиологические функции масс-медиа в современном обществе [Электронный ресурс] - Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Gurn/Polikarp/01.php

